

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2012

Iva Krausová

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

Fyzické a psychické týrání dětí – trestání dětí v rodinách

**Physical and mental abuse of children – punishment of
children in families**

Bakalářská práce

2012

Autor bakalářské práce: Iva Krausová

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jaroslava Hanušová, Ph.D.

Studijní obor: Speciální pedagogika

Forma studia: Kombinovaná

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci vypracovala samostatně, pouze za odborného vedení a konzultací s vedoucím bakalářské práce a s použitím zdrojů a literatury v ní uvedených. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ve Voticích, 7. března 2012

.....

Iva Krausová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala všem, za jejichž podpory a pochopení by tato práce nevznikla. Poděkování patří zejména PhDr. Jaroslavě Hanušové, vedoucí mé bakalářské práce, za odborné rady, připomínky a vedení.

Fyzické a psychické týrání dětí – trestání dětí v rodinách

Abstrakt

Teoretická část bakalářská práce se zabývá syndromem CAN (Child Abuse and Neglect), tedy syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Zahrnuje teoretická východiska problematiky CAN, práva dětí a dokumenty týkající se těchto práv. Zabývá se českou právní úpravou a prevencí tohoto jevu. Podrobněji se práce zaměřuje na psychické a zejména fyzické týrání dětí v souvislosti tělesných trestů dětí a na vývoj osobnosti trestaného dítěte. V praktické části jsou shrnuty výsledky průzkumu (dotazníkové šetření), který byl proveden mezi žáky staršího školního věku. Cílem praktické části práce je zjistit informovanost dětí o fyzickém a psychickém násilí, jaký je v současné době způsob trestání dětí v rodinách a jak používané tresty vnímají děti. V dotazníkovém šetření se autorka snaží v omezené míře zmapovat vztahy rodičů a dětí, vzájemnou důvěru mezi nimi, zda je pro děti domov místem bezpečí a jistoty. V závěru práce se pokouší navrhnout doporučení pro rodiče, jak realizovat potřebnou úroveň komunikace v rodině a tím vytvořit dítěti bezpečný domov plný lásky.

Klíčová slova

Syndrom CAN, psychické a fyzické týrání, tresty, tělesné tresty, násilí, právo, zákon, prevence, starší školní věk.

Physical and mental abuse of children – punishment of children in families

Abstract

The syndrom CAN (Child Abuse and Neglect) which is a theoretical part of the Bachelor theses deals with the problem of a tormented, abused and neglected child. It includes theoretical solutions and outcomes of the given problems and also explains the legal rights and documentation of the child related to CAN. It also addresses the Czech legislative adjustment and prevention of this effect. The whole theses also focuses on details regarding the mental cruelty and corporal punishments and how it influences the personality development of the child. In practical effect there are included summarized results of the survey which was conducted among older students. The aim of the whole work is to find out the knowledge of children about mental cruelty and corporal punishment, how it is used in families and how the children perceive such punishments. Further it focuses on the relationship between the parent and the child, their mutual trust and whether the home is really a place of security and safety. In conclusion there are several recommendations for the parent how to realize a needed level of communication and understanding in the family and how to create for the child a home full of security and love.

Key words

Syndrom CAN, physical and mental abuse, punishment, corporal punishment, right, law, violence, preventiv, older school age.

Obsah

Úvod.....	8
1 Násilí vůči dítěti.....	10
1.1 Dítě jako součást společnosti.....	10
1.2 Historie násilí.....	11
1.3 Současnost	12
1.4 Práva dítěte	13
2 Syndrom CAN	16
3 Týrání.....	18
3.1 Tělesné týrání	18
3.1.1 Aktivní tělesné týrání	18
3.1.2 Pasivní tělesné týrání.....	19
3.2 Psychické týrání.....	20
4 Trest	21
4.1 Tělesné tresty	21
4.2 Psychické tresty	22
4.3 Hranice mezi tělesným trestem a tělesným týráním	23
4.4 Specifické a nespecifické známky násilí	23
5 Vývoj osobnosti trestaného dítěte.....	25
5.1 Psychické následky	25
5.2 Trauma a posttraumatické stresové poruchy	26
6 Proč se dětem ubližuje	28
6.1 Ohrožené děti.....	28
6.2 Rizikovní dospělí.....	29

6.3	Vlivy prostředí.....	30
6.4	Kdo nezasluhuje trest	30
6.5	Právní normy v ČR.....	32
6.6	Příklady preventivních programů	33
6.7	Právní nástroje k prevenci péče o dítě v ČR.....	34
7	Pomoc dítěti v ohrožení	37
7.1	Kde hledat pomoc	38
8	Praktická část.....	42
8.1	Cíle praktické části práce.....	42
8.2	Stanovení hypotéz	42
8.3	Metody a organizace průzkumu	43
8.3.1	Předvýzkum.....	44
8.4	Cílová skupina	44
8.5	Výsledky průzkumu.....	46
8.6	Vyhodnocení hypotéz a diskuze	57
9	Doporučení rodičům k vytváření potřebné úrovně komunikace v rodině ...	62
	Závěr.....	64
	Použité zdroje	65
	Seznam příloh	67

Úvod

Týrané děti nejsou schopné dovolat se pomoci, bojí se, neumějí to, nevědí si rady. Drtivá většina týrání není nikdy odhalena, trvá celé dětství a na dítěti zanechává následky na celý zbytek života. Ročně u nás zemře na následky týrání nebo špatného zacházení 50 dětí. Přesná statistika o počtu týraných dětí neexistuje, ale odhaduje se, že je u nás v současné době týráno 1-2 % dětské populace, zhruba 20 000 dětí. Většinou to jsou děti do 15 let a nadpoloviční většinu tvoří děti mladší 6 let. Ve stejné míře jsou postiženi chlapci i dívky. Smutné je, že mnoho případů zůstává neodhalených, ukryto za dveřmi domova. Rodina je totiž nejčastějším místem a příčinou tohoto syndromu. Ve většině případů jsou za tyrany označeni rodiče. Svě děti týrají nejen alkoholici, drogově závislí, sociálně slabší, psychicky nemocní, ale i vysokoškoláci a rodiče, kteří navenek žijí „spořádaně“. Rodiče si na svých dětech vybíjejí svůj vztek, podrážděnost, vlastní neschopnost, neúspěch. Týrajícím rodičem bývá častěji muž.¹

Nikdo z nás nemá možnost vybrat si rodinu, do které se chce narodit. Důležitá je harmonická rodina, která dítěti poskytuje dostatek lásky, důvěry, porozumění, respektování dítěte jako osobnosti a uspokojení jeho základních potřeb (biologické potřeby, psychické potřeby, sociální potřeby, vývojové potřeby). Jak už kdysi poznamenal J. A. Komenský, že prvotní potřebou dítěte je potřeba dobře se narodit, což znamená, že by se dítě mělo narodit zdravé, chtěné a vítané, se všemi předpoklady a schopnostmi dobrého a všestranného vývoje. Pro řadu dětí je, bohužel, taková rodina pouze nereálným snem. *„Co je tedy rodina? Stručně řečeno, je to společenství, kde se sdílí čas, prostor, úzkost i naděje, kde se soužitím všichni „učí pro život“, kde všichni dávají i přijímají, kde formují svou osobnost a mají možnost zrát k moudrosti a kde podstatnou složkou všeho je vzájemně sdílená a působená radost. A právě v tom je něco pro rodinu hluboce specifického: Je tu dána jedinečná příležitost, aby toto společenství bylo společenstvím radosti.“*²

---

¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

² MATĚJČEK, Zdeněk a Josef LANGMEIER. *Výpravy za člověkem*. Praha: Odeon, 1981, s. 220.

Počet tělesně týraných dětí v Česku se za posledních deset let zvýšil čtyřnásobně a počet dětí týraných psychicky dokonce 12krát. Není to o tom, že by se rodiče stávali agresivnějšími, ale jde o větší množství odhalených případů, ke kterým přispěli i ti, co se nedívají jen sami na sebe, nejsou lhostejní, jsou nezištně ochotni pomáhat druhým. My všichni musíme otevřít oči, odhodit předsudky a dívat se kolem sebe.³

---

³ Týrání a zneužívání dětí. *Klíče pro život* [online]. 1. 4. 2009 [cit. 2012-01-04]. Dostupné z: <http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/zdrave-klima-v-zajmovem-vzdelavani/realizace/tyrani-a-zneuzivani-deti>

1 Násilí vůči dítěti

„Násilí na dětech je základním porušením práv dětí, vždy je neospravedlnitelné a neomluvitelné, protože je tragédií na samém začátku jejich života, který tak jednoznačně předznamenává. Dětem bere výsostné právo a potřebu šťastného a spokojeného dětství. Tato forma zcizení dětství je odpovědná za celoživotní bolest a trauma, se kterou jsou děti nucené žít. Většinou se jim to s větším či menším úspěchem daří, ale často jim k tomu pomáhají berle v podobě méně imponujícího chování. Přesně to však bývá důvodem, proč se dětské oběti násilí z důvodu neporozumění ocitají na pomyslné černé listině. Tato absurdita potom u dětí vyvolává pocit zmaru, který je nejtěžším prohřeškem na dětské duši.“⁴

1.1 Dítě jako součást společnosti

V době antiky bylo dítě bezprávným tvorem. Otec mohl s dítětem libovolně nakládat, mohl ho prodat i zabít. Obrat k lepšímu nastal římským zákonem z roku 374, který pokládá zabití dítěte za vraždu. S rozmachem křesťanství se přistupuje k dítěti jako k samostatné lidské bytosti s lidskou duší, na niž se vztahuje přikázání, jeden ze sedmi smrtelných hříchů, „nezabiješ“. Do 16. století bylo na děti starší 7 let pohlíženo jako na malé dospělé. Od 16. století dochází postupně k výraznějším změnám ve prospěch dítěte. V 17. stol. pedagog J. A. Komenský poukazuje na nutnost disciplíny, morálky a vzdělanosti u dětí. Ve svém díle Velká didaktika se snaží o to, aby se z pedagogiky stal vědní obor, požaduje výchovu pro všechny chlapce i dívky, bohaté i chudé. Vymezuje zde, v jakém věku má kdo dítě vychovávat, kdy rodiče, kdy školka (Informatorium školy mateřské - důležitost předškolní výchovy), kdy škola. Další změny pro dítě nastávají v roce 1774. Císařovna Marie Terezie vydala Všeobecný řád školní. Jejím záměrem bylo zvýšit všeobecnou vzdělanost obyvatelstva. Na základě její reformy byla v roce 1805 zavedena povinná školní docházka pro děti od 6 do 12 let. Nový pohled na hodnotu dítěte, v díle Emil čili o výchově, představoval J. J. Rousseau.

---

⁴ VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády, 2009. ISBN 978-80-7440-001-8, s. 7.

Základem výchovy je respekt k dítěti, jeho ochrana před předsudky, špatnostmi, nepříznivými vlivy okolí, před tlaky společnosti. Děti by se měly učit zkušeností, měli bychom v dítěti podněcovat zvědavost, dítě si musí na vše přijít samo a my mu v tom můžeme být nápomocni. Není důležitá kvantita, ale kvalita informací. V tomto století jsou také zřizovány první dětské útulky, vybavené otáčedlem k anonymnímu odkládání dětí (obdoba dnešních, ve světě kritizovaných, českých baby boxů). První oficiální útulek u nás byl zřízen v roce 1885 v Praze na Vyšehradě. Byl určen pro děti školou povinné, o které se rodiče během dne nemohli starat pro svoji pracovní zaneprázdněnost nebo pro nemoc. Jeho cílem bylo zaměstnat děti tak, aby se nemohly věnovat škodlivým, závadným a nevhodným činnostem. V 19. století byl kladen důraz na rodinný život, na disciplínu dětí a autoritu otce. 20. století dává větší prostor individualitě dítěte, je oslaben důraz na poslušnost, výchova má být rozumná, nenásilná. Vzniká mnoho organizací zabývajících se rodinou a dítětem a mnoho dokumentů, které stvrzují hodnotu dítěte jako lidské bytosti. V tomto století se také narodila jedna malá žena s velkým srdcem, nejznámější misionářka tohoto století, Matka Tereza. Svůj život zasvětila těm nejchudším a umírajícím. Zakládá útulky pro umírající, opuštěné děti, aby i ony žily alespoň trochu v důstojných podmínkách. 21. století navazuje na myšlenky století předešlého. Snahou České republiky je zrušit velkokapacitní zařízení, jako jsou dětské domovy a nahradit je pěstounskou péčí, menšími zařízeními pro děti vyžadující okamžitou pomoc (např. zařízení Klokánek) nebo S.O.S dětskými vesničkami.⁵

1.2 Historie násilí

Oběťmi násilí se stávaly děti odnepaměti. Násilné činy páchané v historii vůči dítěti měly mnoho důvodů. Jedním z nich byla regulace populace, která se týkala výhradně pohlaví děvčat. V antice byl poměr děvčat k chlapcům dosahujících dospělosti 100:400. Důvodem byla nadřazenost mužského pohlaví v důsledku tělesné síly, muž plnil aktivní roli v aktu plození, ochraňoval společenství, byl socioekonomicky výhodným. Dítě bylo také zahubeno, jestliže se stávalo přítěží rodině v době hladu a nouze. Silnější vyhrával,

---

⁵ DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH a Zdeněk MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995.

dospělý měl přednost před životem dítěte, starší děti před mladšími. Přespočetné děti byly odloženy, opuštěny, děvčátka svěřena do kláštera. V horším případě byly děti násilně usmrceny. Dítě bylo také vhodným nástrojem jako pomsta nepříteli, vybití mu děti a zabránit tak jeho množení. Dětské oběti byly dávány na oltář rozhněvanému božstvu na usmíření nebo získání si přízně před započatím válek (víra ve vítězství), často byly obětovány již před jejich narozením (slib). Dítě hraje důležitou roli v rituálních obřadech. V některých kulturách se dodnes praktikují bolestivé dětské rituály (ženská obřízka).⁶

1.3 Současnost

Skutečnost, že některé děti jsou vystaveny soustavnému tělesnému napadání a hrubému zanedbávání ze strany svých blízkých, formulovali v 19. století patologové. Zásadní změnu ohledně důkazů tělesného týrání přinesla radiologie (Wilhelm Conrad Röntgen). Americký pediatr Dr. Henry Kempe (1961) zavedl pojem „battered child“ (bité dítě - syndrom bitého dítěte). Původně medicínská záležitost rozpoutala veřejný zájem a změnu legislativy. K syndromu bitého dítěte se postupně přidaly příznaky spojené se sexuálním zneužíváním (sexual abuse), zanedbáváním (neglect). Všechny jsou součástí anglického pojmu „child abuse and neglect“ (CAN).⁷

V současné době je zanedbání povinné výživy, týrání, opuštění či usmrcení dítěte závažný trestný čin. Přesto se najdou rodiče, kteří svým dětem nedopřejí prožít láskyplné, klidné a spokojené dětství. Dnešní konzumní společnost, honba za penězi, úspěchem, zvrácená stupnice hodnot a nedostatek času vedou k častému rozpadu rodiny a fenoménu „překážejícího dítěte“. Některé matky (mladistvé matky, svobodné matky nebo matky v tíživé sociální situaci) z obavy před studem, hanbou a strachem své dítě tajně porodí, následně odhodí nebo usmrtí. V lepším případě se ženy rozhodnou odložit dítě do některého z babyboxů. Babybox je novodobé označení pro místo, kam mohou zoufalé matky anonymně odložit své novorozené dítě, o které se nedokážou postarat.

---

⁶ DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH a Zdeněk MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995.

⁷ PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.

Jde o speciálně vybavenou schránku umístěnou většinou ve zdravotnickém zařízení. O dítě se bezprostředně postarají pracovníci zdravotnického zařízení, a pokud se o něj rodiče již nepřihlásí, bývá nabídnuto k adopci. Odložení do babyboxů není trestné a je zcela anonymní. Předchůdci babyboxů byla otáčedla, tzv. torna. Torna byla zabudována do vrat nebo zdí útulků, klášterů, nemocnic. Rodiče vložili dítě do torna a otočením tohoto zařízení se dostalo dítě do bezpečí. První torino nechal zřídit papež Inocenc III v roce 1198 v Římě. Jejich novodobým zakladatelem v podobě babyboxů v ČR je Ludvík Hess. V České republice se v oblasti baby boxů angažuje zejména Nadační fond pro odložené děti Statim. Bohužel ani babyboxy plně neřeší prevenci a vraždy novorozenců jsou jevem i v současné civilizované společnosti.^{8 9}

1.4 Práva dítěte

Dítě a jeho dětství má v současné „západní civilizaci“ hodnotu, jakou nikdy dříve nemělo. Cesta k postavení dítěte ve společnosti byla zdlouhavá a zdaleka ještě ne ve všech společnostech je dítě respektováno, chráněno a hodnoceno. Uznávání dítěte jako osobnosti a dosažení všech jeho práv je celosvětovým problémem. Práva dítěte jsou stejná jako pro každou lidskou bytost a vyplývají z Všeobecné deklarace lidských práv. Úmluva o právech dítěte stanovila těchto 10 zásad:

- právo na využívání práv stanovených touto úmluvou, bez výjimky,
- právo na zvláštní ochranu,
- právo na jméno a státní příslušnost,
- právo na výhody sociálního zabezpečení,
- právo na zvláštní zacházení v případě postižení,
- právo na šťastné a zabezpečené dětství,
- právo na vzdělání,

---

⁸ Jak funguje babybox?. *Babybox* [online]. 1. 3. 2011 [cit. 2012-03-07]. Dostupné z: <http://artax.karlin.mff.cuni.cz/~omelm9am/babybox/bb-uvod.php>

⁹ HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Vybrané kapitoly ze sociální pediatrie*. Brno, 2010. Rigorózní práce. FSS MU.

- právo na to, aby mu za všech okolností byla poskytnuta pomoc jako prvnímu,
- právo na ochranu před všemi formami nedbalosti, krutostí a vykořisťováním,
- právo na ochranu před činy podporujícími všechny formy diskriminace.¹⁰

Prvním mezinárodním dokumentem týkajícím se právního postavení dítěte ve společnosti byla Ženevská deklarace práv dítěte, kterou přijala v roce 1924 Liga národů na Shromáždění Společnosti národů. Deklarace stvrzuje, že lidská společnost musí dát dítěti to nejlepší, bez ohledu na rasu, národnost a vyznání. Postavila se proti diskriminaci dětí, vykořisťování a jejich otroctví. Dalším důležitým mezníkem v otázce práv a pomoci dítěti byl den 11. listopad 1946, kdy Valné shromáždění OSN potvrdilo vznik Mezinárodního dětského fondu neodkladné pomoci pro pomoc dětem postiženým druhou světovou válkou. Od roku 1953 se tento fond stal trvalou součástí Organizace spojených národů pod názvem UNICEF (United Nations Children's Fund). UNICEF je největší světová organizace, která se celosvětově zabývá ochranou a zlepšováním podmínek dětí a podporuje jejich všestranný rozvoj. Dalším významným dokumentem je Charta práv dítěte nebo také Deklarace práv dítěte přijata roku 1959 Valným shromážděním OSN v New Yorku. Tato deklarace ovlivnila v Československu připravovaný a v roce 1963 přijatý Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. Rok 1979 byl vyhlášen Mezinárodním rokem dítěte, jehož programem bylo prosazování nejlepšího zájmu dítěte a hledání cesty ke zlepšení osudu dítěte. Úmluva o právech dítěte je dokument, přijatý Valným shromážděním OSN 20. 11. 1989 a v platnost vstoupil v září 1990. Ovšem již v roce 1978 předložilo Polsko Komisi pro lidská práva OSN koncept Úmluvy o právech dítěte. Československou federativní republikou byla Úmluva přijata v únoru 1991, Českou republikou v lednu 1993. Úmluva poprvé na celosvětové úrovni definuje dítě jako subjekt práva, jako lidskou bytost mladší 18 let. Úmluva vychází z principu „TŘÍ P“. Provision = přežití a rozvoj dítěte (zdraví a zdravotnické služby, sociální zabezpečení, životní úroveň, vzdělávání, cíle výchovy), protection = ochrana dítěte (nezákonné přemístění a nevrácení, ochrana před násilím a zanedbáváním, ochrana dítěte bez rodiny, osvojení, uprchlické děti, postižené děti, dětská práce,

---

¹⁰ Práva dětí. In: *Pražský model OSN - XVI. ročník* [online]. 2010-2011 [cit. 2012-03-07]. Dostupné z: http://www.studentsummit.cz/data/1290603306807BRG_HRC_2010_1.pdf

zneužívání drog, sexuální zneužívání, prodej, obchod a únos, mučení a zbavení svobody, zotavovací péče)) a participation = spoluúčast, možnost dítěte podílet se na společenských činnostech (názor dítěte, svoboda projevu, svoboda myšlení, svědomí a náboženství, svoboda sdružování, ochrana soukromí, volný čas, justice pro mladistvé). Preambule této Úmluvy zdůrazňuje potřebu zlepšovat životní podmínky dětí, zvláště v rozvojových zemích, ochraňovat harmonický rozvoj dítěte a věnovat zvýšenou pozornost dětem v obtížných podmínkách. Poukazuje na význam rodiny jako přirozeného prostředí pro růst a blaho všech svých členů, zvláště dětí, vylučuje veškerou diskriminaci dítěte, protože dítě je člověk v pravém slova smyslu. Každá země, která se k deklaraci připojila, musí podávat pravidelné zprávy o situaci dětí v jejich zemi a informovat o plnění vytyčených programů, jejichž cílem je zajištění prospěchu a zájmu dětí. Článek 19 Úmluvy o právech dítěte jednoznačně hovoří o ochraně před všemi formami násilí ze strany rodičů a ostatních lidí. K Úmluvě o právech dítěte se v ČR vztahuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně- právní ochraně dětí. V roce 2000 vydala OSN k Úmluvě o právech dítěte dva Opční protokoly. První protokol o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů. Druhý protokol se týká prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie. V září 1990 v New Yorku na Světovém summitu o dětech byla přijata Světová deklarace o přežití dětí, jejich ochraně a rozvoji. Za ČR se jej zúčastnil a svým podpisem stvrdil prezident Václav Havel.^{11 12 13}

---

¹¹ BŮŽEK, Antonín. Století dítěte a práva dítěte. In: *Století dítěte a práva dítěte* [online]. [cit. 2012-01-04]. Dostupné z: <http://dcicz.org/userfiles/file/sdpd.pdf>

¹² VELEMÍNSKÝ, Miloš a Petr STUDENOVSKÝ. *Rukověť pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb v oblasti problematiky dětí a mládeže*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2008, 28 - 37. ISBN 978-80-7394-064-5.

¹³ HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Vybrané kapitoly ze sociální pediatrie*. Brno, 2010. Rigorózní práce. FSS MU.

2 Syndrom CAN

„Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, obecně označovaný v anglosaské literatuře jako Child Abuse and Neglect (CAN) a odtud převzatý i do naší terminologie, je soubor příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, v rodině především.“¹⁴

CAN je také definován jako poškození tělesného, duševního a společenského stavu a vývoje dítěte. Vzniká v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby a v dané společnosti je nepřijatelné. Jde o soubor negativních příznaků špatného zacházení s dítětem, které vznikají následkem aktivního ubližování nebo nedostatečné péče. Dochází k zanedbávání důležitých životních potřeb dítěte.

Syndrom CAN má různé formy.

- Týrání
  - tělesné (fyzické) - aktivní a pasivní podoba,
  - citové (psychické) - aktivní a pasivní podoba,
  - šikana (agrese jedince/skupiny vůči jedinci/skupin bezbranných).
- Zanedbávání
  - tělesné (neposkytování výživy, oblečení, přístřeší, zdravotní péče),
  - citové (dítěti chybí láska, podpora, pocit, že někam patří),
  - výchovy a vzdělání (absence ve škole, dětská práce).
- Sexuální zneužívání
  - nekontaktní (sexuální návrhy, dětská pornografie),
  - kontaktní (osahávání, sexuální útok),
  - komerční sexuální zneužívání dětí (dětská prostituce).

---

¹⁴ DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH a Zdeněk MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995, s. 15.

- Systémové násilí (druhotné ponižování)
  - dítě je neprávem odděleno od rodičů, trauma z opakovaných výsledků, lékařských prohlídek, dítěti je upřeno právo na informace, právo být vyslyšen.¹⁵

---

¹⁵ HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Násilí na dětech- syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-78-4.

3 Týrání

„Týrání je takový projev chování rodičů či jiných osob, které dítě tělesně či duševně poškozují a ohrožují tak i jeho další vývoj. Jakákoli forma týrání představuje závažnou, komplexní zátěžovou situaci, která zahrnuje jak deprivaci zkušenost, tak silný stres.“¹⁶

3.1 Tělesné týrání

Definováno jako tělesné ublížení, nezabránění ublížení a utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení či udušení. Je zde určité důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno vědomě nebo mu nebylo zabráněno.¹⁷

3.1.1 Aktivní tělesné týrání

Zahrnuje všechny formy násilí na dítěti. U dítěte vznikají poranění v důsledku bití (rukou, údery pěstí, různými nástroji, kopání do dítěte), vytrhávání vlasů, bodných (často nůžkami) a řezných ran, nepřiměřeného tahání za ušní boltce, popálenin (cigaretou), opáření, svazování a připoutání dítěte, škrcení, dušení, kousání dítěte, silné třesení (Shaken Infant Syndrom), podávání drog a alkoholu, otravy jedy a chemikáliemi, selhání ochrany dítěte před násilím. Nejvíce je zabíjeno dětí do 1. roku života. Příčinou bývá nezvládnutá a nepřiměřená (nadměrná) agrese rodičů nebo jiných osob.¹⁸

---

¹⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4, s. 611.

¹⁷ VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády, 2009. ISBN 978-80-7440-001-8.

¹⁸ HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Násilí na dětech- syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-78-4.

3.1.2 Pasivní tělesné týrání

Nedostatečné uspokojování tělesných potřeb dítěte. Jde o záměrné opomenutí v péči o dítě, které má za následek jeho poranění nebo smrt. Dochází k zanedbávání jídla (nedostatečná výživa po stránce kvalitativní a kvantitativní), ošacení, hygieny, lékařské péče, ponechávání dětí bez dozoru, izolace od okolního světa. Tyto děti mohou být duševně a fyzicky zaostalé, opožděné ve vývoji, mají problémy v chování, problémy ve škole, je narušena jejich sociální přizpůsobivost.¹⁹

Patří sem nedostatek zdravotní péče (vědomé odmítání preventivní a léčebné péče), nedostatky ve výchově a vzdělání (jednou z nejvážnějších poruch je negramotnost dítěte), nedostatek přístřeší, ošacení a ochrany (přírodní katastrofa, válka, úmrtí, útěk, izolace), děti vykořisťované (dětská námezdní práce, žebrání dětí).²⁰

Ukázka z knihy Dítě zvané „To“

„Pak se matka natáhla a zapálila plynové hořáky na plotně. Ještě dodala, že četla článek o matce, která donutila vlastního syna, aby si lehl na horký sporák. V té chvíli jsem dostal hrozný strach. Mozek mi ochrnul a třásla se mi kolena. Nejradši bych zmizel. Zavřel jsem oči a toužil po tom, aby matka odešla. Když mě chytila za ruku a stiskla ji jako ve svěráku, přestal jsem rozumně uvažovat. „Udělalš mi ze života peklo na zemi!“ zasyčela nenávistně. „Je nejvyšší čas, abych ti předvedla, jak takové peklo vypadá!“ A podržela mi ruku ve žlutomodrém plameni. Myslel jsem, že mi samým žárem pukne kůže. Ve vzduchu byl cítit pach seškvařených chlupů z popálené ruky.“²¹

---

¹⁹ DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH a Zdeněk MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995.

²⁰ HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Násilí na dětech- syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-78-4.

²¹ PELZER, Dave. *Dítě zvané To*. Praha: Columbus, 1995. ISBN 80-7249-004-4, s. 31 - 32.

3.2 Psychické týrání

Je málokdy identifikovatelné, obtížně prokazatelné a zdokumentovatelné. Na rozdíl od fyzického týrání nejsou stopy jasně viditelné. Psychické týrání se může vyskytovat samo o sobě, ale většinou doprovází ostatní formy syndromu CAN. Má vážný negativní vliv na citový vývoj dítěte a na vývoj jeho chování. Může mít formu slovních útoků, opakovaného ponižování, odmítání a zavrhování dítěte. Nejtragičtějším vyústěním psychického týrání je sebevražda dítěte.²²

Psychické týrání ve formě pasivní znamená, že se neděje něco, co má správně být. Dítě pociťuje nezájem, nelásku, nevšímavost či nedostatek péče (profesní vytíženost rodičů, kterým kromě zajištění materiálního nezbyvá čas na děti). Za aktivní psychické týrání jsou považovány nadávky, ponižování, zesměšňování, nedůvěra, opovrhování. Zvláštní kapitolu tvoří týrání ve formě srovnávání dítěte se sourozencem, kladení vysokých, nerealistických nároků na dítě. Častý výskyt psychického týrání tvoří situace rozvádějících se rodičů. Rodiče se o dítě přetahují, ovlivňují ho proti sobě, brání mu ve styku s druhým rodičem.²³

„Míra utrpení dítěte však rozhodně není odvozena pouze od počtu nebo závažnosti způsobených zranění na jeho těle. Větší bolest než bití nebo kopání může za určitých podmínek představovat slovní ponižování, zastrašování či odmítání jeho pocitů a potřeby komunikovat. Tak jako se to děje v případech psychického týrání.“²⁴

---

²² PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.

²³ DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH a Zdeněk MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995.

²⁴ PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8, s. 41.

4 Trest

Trest nebo také sankce je uvalení nějakého omezení, jímž se způsobí určitá újma za spáchaný čin jeho pachateli. Účelem trestu může být ochrana, náprava, odstrašení nebo obnovení narušeného řádu. Určitá osoba se domáhá dodržování mravních, společenských nebo právních pravidel daného společenství. Tresty se užívají v právu, ve výchově, v náboženství, ve sportu. Trest je společně s odměňováním tím nejstarším a nejčastěji používaným výchovným prostředkem. Jde o působení rodičů, učitelů, vychovatelů, které je spojené s určitým chováním. Vyjadřuje negativní hodnocení chování nebo jednání a přináší trestanému omezení některých jeho potřeb, nelibost, případně i frustraci.²⁵

4.1 Tělesné tresty

Tělesné tresty neboli tresty těla jsou nedílnou součástí lidské historie a byly odjakživa používány jako postih za porušení kázně, jako výchovný prostředek. V ČR jsou tělesné tresty používány za přiměřený výchovný prostředek. Fyzické násilí a agresivita jsou v českých rodinách poměrně častým komunikačním prostředkem. Z výzkumu z roku 2003 bylo u nás tělesně trestaných téměř 14% dětí. V projektu Retrospektivní studie fyzického a psychického týrání v dětství u dospělé populace uvedlo 83,1% dospělých, že ve svém dětství zažili tělesné trestání či týrání. Z tohoto počtu bylo 58,7% tělesně trestáno, nikdy však tělesně týráno. V některých zemích (Rakousko, Německo, Švédsko, Finsko, Norsko, Dánsko) jsou tělesné tresty formálně zakázány a morálně odsuzovány.²⁶

„Tělesný trest je úmyslné či záměrné způsobení bolesti atakem na tělo pro kázeňský přestupek.“²⁷

---

²⁵ Malá Československá encyklopedie. Praha: ACADEMIA, 1987.

²⁶ LOVASOVÁ, Lenka a Kateřina SCHMIDOVÁ. *Tělesné tresty*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-75-X.

²⁷ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0814-0, s. 31

Nejčastějším tělesným trestem je facka. Za další tělesné tresty jsou považovány výprask rukou nebo jiným předmětem, kopanec, herda do zad, třesení, tahání za ušní boltec, stoj na hanbě, kliky a dřepy, kroucení ruky, zalepování úst, svazování končetin, přivazování ke stolu nebo stromu. Nástrojem pro výkon trestu je ruka (plácnutí přes zadek) nebo různé předměty (vařečka, pásek). Tyto nástroje nemusí mít jen funkci vykonávací, ale mohou plnit pouze roli výstražnou.²⁸

Tělesný trest porušuje tělesnou integritu dítěte, je provázen stresem, zvyšuje agresivní chování dítěte, s přibývajícím věkem dítěte ztrácí účinnost a smysl, zatlačuje děti k primitivním reakcím a brzdí tak jejich vývoj, je rizikem sebepoškození dítěte, příliš kruté tresty vedou k útekům dítěte z domova. Každý trest má tři funkce. Napravit škodu, zabránit opakování a zbavit viníka pocitu viny. Je důležité, aby dítě vnímalo trest jako spravedlivý, srozumitelný a přiměřený jeho věku. Dítě by mělo být trestáno v přímé souvislosti s proviněním. To znamená v určitém časovém rozsahu od prohřešku. Předškolní dítě by mělo být potrestáno ihned po provinění, u starších dětí si můžeme dovolit krátkou časovou prodlevu, případně se domluvit na času řešení dané situace. Dítě samo prožívá trest jako nepříjemný, ponižující, zahanbující akt. Prožívání pocitu viny tvoří součást trestu, ale mělo by být krátkodobou záležitostí. Důležité je umět odpouštět a nepřipomínat či dokonce znovu trestat za prohřešek, za který již dítě bylo potrestáno.

Matějček uvádí, že se tělesné tresty používají, bohužel, hodně často, ale jejich výchovný význam opravdu velký není. Jde o tresty na té nejnižší úrovni.²⁹

4.2 Psychické tresty

Psychické tresty neboli tresty duše rovněž provázejí lidstvo odnepaměti, nejsou však na první pohled tolik vidět. Dospělý se zlobí, nadává, křičí, vyhrožuje, mračí se nebo s dítětem nemluví. Zakazuje mu oblíbené činnosti, dítě má takzvaně „zaracha“. Nesmí

---

²⁸ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0814-0.

²⁹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém nebo po zlém?*. Praha: Portál, 1993. ISBN 80- 852882-78-X.

ven, sledovat televizi, zákaz PC, zákaz tréninku, zákaz účasti v kroužku. Dítě je donuceno k neoblíbené činnosti (opisování textů, úklidové práce).

Tělesný trest, který je spojen s tělesnou bolestí, má oproti trestu psychickému jednu výhodu, rychle odeznívá. Psychická bolest přetrvává i léta nebo celý život. Proto je mylné, domnívat se, že psychické tresty dítěti ubližují méně než tresty fyzické. Účelem psychických trestů je snižování ega (jsi k ničemu), zvětšení psychické vzdálenosti (nepromluví s tebou už ani slovo), frustrování potřeb dítěte (potřeba být s kamarády). Následky trestů psychických se léčí a hojí mnohem hůře než následky trestů tělesných.³⁰

4.3 Hranice mezi tělesným trestem a tělesným týráním

Kde končí výchova a kde začíná týrání? Přechod tělesného trestání, kdy dítě bijeme v přesvědčení, že ho vychováváme, do takového trestání, kdy ho ohrožujeme na jeho duševním a tělesném zdraví, si nestihneme ani uvědomit. Z tělesného trestání se pozvolna stává týrání.³¹

Hranice mezi tělesným trestem a týráním je velice křehká a její vymezení je složitá záležitost. „Definice říká, že tělesný trest je tělesným týráním, dochází-li k potrestání za pomoci předmětu, je-li bití směřováno na citlivé části těla (hlava, břicho, oblast genitálií, plosky a dlaně), nebo také tehdy, zůstávají-li na těle po ranách stopy (modřiny, škrábance apod.).“³²

4.4 Specifické a nespecifické známky násilí

Trest zanechává často stopy na těle a ještě častěji na duši. Mezi specifické tělesné známky, které svědčí o tělesném týráním, patří mnohočetné modřiny různého stáří na neobvyklém místě a zvláštního tvaru (mapují tvar předmětu), ohraničené lysinky po

---

³⁰ KLIMEŠ, Jeroným. *Jak (ne) trestat děti*. In: [online]. [cit. 2012-02-11]. Dostupné z: <http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/tresty.pdf>

³¹ PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.

³² VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0814-0, s. 33

vytrhaných vlasech, kožní rány, škrábance, natržený ušní boltec, opakované a neléčené zlomeniny, popáleniny, bodová popálení od cigaret, poranění měkkých částí dutiny ústní, vyražený nebo nalomený zub. Nespecifickými známkami všech forem násilí jsou změny v oblasti psychosociální, tedy změny v oblasti chování. Patří sem zvýšená úzkost, strach, lítostivost, plačtivost, snížené sebehodnocení, lhaní, agresivní chování, výbuchy hněvu, náhlé zhoršení školního prospěchu, záškoláctví, útoky z domova, obtíže v sociální komunikaci. Děti mají tendence k psychosomatickým potížím, které jsou funkční poruchou, kdy se psychické problémy projeví navenek. Mezi nejčastější psychosomatické obtíže spojené s trestem patří bolesti hlavy, svírání v oblasti žaludku a břicha, bolesti břicha, pocit nevolnosti, bušení srdce, zvýšená teplota, nechutenství, nespavost, noční můry, enuréza.³³

Známky násilí může odhalit lékař při prohlídce dítěte, který provede přesný záznam popisu a času do dokumentace, při podezření na trestný čin zhotoví fotodokumentaci a informaci předá policii nebo orgánu sociálně-právní ochrany dětí podle všeobecné povinné oznamovací povinnosti (§168 Trestního zákona - Neoznámení trestného činu, §167 Trestního zákona – Nepřekážení trestného činu). Tato povinnost se týká každého, kdo je ve styku s ohroženým dítětem (učitel, trenér, kamarád). Neoznámení podezření na trestný čin se jedinec sám dopouští trestného činu.³⁴

---

³³ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0814-0.

³⁴ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0814-0.

5 Vývoj osobnosti trestaného dítěte

Tělesný i psychický trest je rizikem pro bezpečný vývoj osobnosti dítěte. Obzvláště pokud jde o tělesné tresty, které naplňují definici násilí. Hrozbou jsou i tělesné tresty, které jsou na denním pořádku, tresty nespravedlivé a tresty, které neslouží k výchově, ale slouží k ponižení. Aby dítě nemuselo trpět, používá obranné mechanismy. Tváří se jako tvrdák, postupně se stává necitelným a nevnímá potřeby ostatních. Dítě se může uzavřít do sebe, drží se stranou a neprojevuje své city. Často trpí depresemi, ve světě pro něj nemá nic význam. Dítě působí znepokojeně, neustále sleduje své chování, samo sebe i trestá (sebepoškozování). Někdy vede trest k opačné reakci dítěte. Místo očekávané poslušnosti se posílí jeho neposlušnost.³⁵

5.1 Psychické následky

Negativní prožitek (trest) nebo zkušenost mohou být příčinou vnitřního problému dítěte. Nejčastěji dítě reaguje na svoji bolest změnou svého chování od apatie až k agresi. Děti mohou být tiché, zakřiknuté, pasivní, odmítají jakýkoli kontakt, omezují komunikaci či dokonce zcela přestávají verbálně komunikovat, snaží se izolovat od vlivů prostředí (sociální izolace). V jiných případech převažuje impulzivita, neklid a hyperaktivita. Dítě na sebe upozorňuje provokativním chováním, vynucováním si pozornosti, má problémy ve vztahu k vrstevníkům (agresivní napadání a šikanování vrstevníků), objevují se u nich destruktivní tendence, výbuchy vzteku, děti jsou výchovně obtížně zvladatelné. Násilí a zanedbávání základních potřeb je pro dítě stresem, vyvolává v něm pocity úzkosti, strachu a obavy, mohou se dokonce objevit obavy z opuštění rodičem. Děti jsou neschopné prožívat radost, projevovat své emoce, jsou nedůvěřivé k lidem. Z obavy před trestem se uchylují k úmyslným lžím. Děti nemají dostatečnou důvěru ve své schopnosti, podceňují se, chybí jim zdravé sebevědomí, očekávají jen neúspěch. To se projevuje především ve škole, mívají problémy s učením, docházkou do školy (neomluvené absence), horší školní prospěch, vyhýbají se školním povinnostem. Vzpomínky a zkušenosti z dětství ovlivňují výběr

---

³⁵ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0814-0.

partnera, jejich chování a vztah k vlastním dětem, často vedou k sociálně patologickému chování (alkoholismus, závislost na návykových látkách, krádeže). Následky trestů mají také vliv na přenos násilí z generace na generaci.³⁶

„Obecně platí, že způsob, jakým rodič dítě vychovává a jak se k němu chová, do značné míry odpovídá způsobu, jakým se k němu chovali jeho vlastní rodiče.“³⁷

5.2 Trauma a posttraumatické stresové poruchy

Trauma je psychické zranění člověka, ke kterému dochází v důsledku zatěžujících a stresujících událostí. Může jít o jednorázové trauma (úmrtí v rodině), nebo o trauma opakované (týrání). Následky trestů se projevují v roli traumatických zážitků. Tresty patří k traumátům opakovaným, dítě je předpovídá, ví, že situace nastane, je to pro něj ponižující a bolestivá zkušenost. Dítě se neumí radovat, nadchnout se pro něco, některé děti se chovají zlostně. Často podléhají úzkosti a depresím, obzvláště děti citlivé a empatické. Deprese se projevuje zhoršenými vztahy s rodiči, s vrstevníky a nejbližším okolím. Opakované a hrubé tresty mohou dokonce vyústit v sebevražedné chování, mohou vést k posttraumatické stresové poruše.³⁸

Posttraumatická stresová porucha (PSTP) je zjednodušeně opožděná reakce na traumatickou událost. PSTP se u dítěte rozvine častěji, je-li dlouhodobě a opakovaně vystaveno traumatizující události, než když se setká s jednorázovým, náhodným traumatem. Diagnostikovat se dá, objeví-li se příznaky po 4 až 6 měsících od traumatické události. Jedním z hlavních příznaků PSTP u dětí je znovuprožívání traumatu. Dítě musí na prožitou situaci stále myslet, vnucují se mu představy a vzpomínky, které při ní prožívalo, často i v podobě živých obrazů. Tyto děsivé vzpomínky se mu vybavují v bdělém stavu i ve spánku (noční můry). Dalším příznakem

---

³⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

³⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4, s. 617.

³⁸ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0814-0.

je vyhýbavé chování, vyhýbání se podnětům, které mu traumatickou událost připomínají. Dítě se uzavírá, s nikým nechce o své zkušenosti hovořit. Mohou se objevit i poruchy paměti ve vztahu k traumatu. Závažným příznakem je i přetrvávající vegetativní hyperaktivita. Dítě špatně spí, špatně usíná, často se budí. Je trvale podrážděné, napjaté a ostražité. Dochází k somatizaci psychických problémů (noční pomočování, bolesti břicha, hlavy, zvracení, teplota). Mezi důsledky PSTP u dětí patří zejména poruchy osobnosti, psychické napětí, ztráta radosti ze života, zvýšená unavitelnost, nižší schopnost soustředit se, ztížená adaptace na prostředí, sociální izolace, v budoucnu možné poruchy v sexuálním životě a problémy v rodičovské roli.³⁹

Cílem terapie PSTP je začlenění dítěte do běžného života. Dospělí s dítětem o jeho neštěstí nemluví, myslí si, že takto snadněji a rychleji zapomene. Ale to je omyl. Emoce, které v sobě dítě hromadí, způsobují stále větší napětí, dítě zůstává na problém samo. Někteří odborníci považují za nezbytnou farmakoterapii (antidepresiva, anxiolytika). Léčbu farmakologickou je vhodné doplnit léčbou psychoterapeutickou. Psychoterapeut by měl být klidný, vyrovnaný, příjemný, empaticky dítěti naslouchat a emočně ho podpořit. Otázky klade tak, aby se nenásilnou formou dostal k jádru problému. Zpočátku volí formu hry, poté přechází v rozhovor o události a v poslední fázi se snaží pomoci dítěti vyrovnat se s událostí. Dítě potřebuje cítit podporu a pocit bezpečí. Často je nutná dlouhodobá systematická psychoterapie.

Prožité trauma zanechává v dítěti hlubokou ránu, obzvláště pokud jde o ponižující, bolestivé a opakované trauma. Děti se na světě necítí bezpečně a šťastně, prožívají pocity strachu a bezmoci. Přenáší-li se toto trauma i do dospělosti, je základem pro vážná psychická onemocnění.⁴⁰

„Rány tělesného potrestání bolí na těle okamžitě, přetrvává bolest z ponižení, hromadí se strach a smutek, před kterými se dítě snaží ochránit, ale ty se mohou začít vracet v plné hrůze svých vzpomínek, a nebude-li dítě včas a správně léčeno, tato hrůza zůstane jeho dědictvím po celý další život.“⁴¹

---

³⁹ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0814-0.

⁴⁰ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0814-0.

⁴¹ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0814-0, s. 85

6 Proč se dětem ubližuje

Nechápeme a přece se to stává. Kdo za to může? Rodina, škola, společnost? Důvodem je mnoho skutečností na straně dítěte, jeho rodičů, rodiny, školy prostředí, které ho obklopuje, celé společnosti.⁴²

6.1 Ohrožené děti

Výzkumy se zjistilo, že některé děti mají specifické vlastnosti, na jejichž základě jsou během svého života týrány opakovaně. Tyto vlastnosti přitahují agresivitu jejich blízkých. Příkladem takovýchto dětí jsou děti, které dospělého vyčerpávají. Celé noci nespí, křičí, pláčou, nejsou k utišení, vztekají se. Mezi děti vyžadující více pozornosti patří děti předčasně narozené, s nízkou porodní váhou. Jsou vnímány jako obtížně utěšitelné, hůře reagují na podněty a jsou také méně fyzicky atraktivní. Často se objektem násilí stávají děti s nezvladatelným temperamentem, hyperaktivní, neklidné, impulzivní, s malou schopností soustředit se. Charakteristická pro ně je zvýšená plačtivost, rozrušení, podráždění, malá adaptabilita, nepravidelnost spánku a jídla. Nezvyklost a nápadnost těchto projevů je náročná na odolnost nervového systému okolí. Dospělí se cítí vyčerpáni, není však možnost úniku.

Naopak se obětí násilí stávají i děti neaktivní, apatické, neprůbojné, které jsou labilní, citlivé, úzkostné, bojácné. Svými nároky na neustálou blízkost rodičů omezují jejich svobodu a psychicky je vyčerpávají.

Velmi náročná jsou i některá vývojová období dítěte. Především období vzdoru kolem třetího roku dítěte a období puberty. Dítě se snaží prosadit se za každou cenu, vyjadřovat své názory, které se často neztotožňují s požadavky dospělého. Konflikty často vyústí v tresty, které mohou být i nepřiměřené a násilí vůči dítěti se zvyšuje.

Ke stresovým situacím a následné agresi provokují děti s vážnými poruchami chování a se specifickými poruchami učení. Mezi děti nepovznášející identitu svých rodičů patří děti mentálně retardované, s LMD, se smyslovými a tělesnými vadami, děti,

---

⁴² PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.

kteé jsou postižené anomáliemi a nápadné ve svém vzhledu. Oběťmi násilí se mohou stát i zcela zdravé děti, které ovšem nenaplnují narcistické ambice rodičů.⁴³

6.2 Rizikové dospělí

Odpovědnost za ublížení dítěti nese ten, kdo mu ubližuje. Tedy dospělý jedinec, který se může svobodně rozhodnout o svém konání. Nejčastěji vede rodiče k nadměrnému trestání dětí jejich vlastní problémy. Problémy v manželství, v partnerství, v práci, ekonomické, zdravotní. Vyčerpanost, negativní emoce a konflikty si vybíjejí na vlastních dětech. Týrajícím rodičem mohou být lidé, kteří mají zvýšenou potřebu moci nad dítětem a tím si kompenzují pocity méněcennosti, neúspěchu, nejistoty. Často si i oni sami přinášejí negativní zkušenosti z dětství (přenos násilí z generace na generaci). Problémy také nastávají v rodinách, které o své děti nestojí, jsou jim na obtíž. Jde o rodiny emočně a sociálně nezralých lidí, s nedostatkem zkušeností, s nenaplněným očekáváním od svého dítěte, rodiny pracovně vytížené s jiným hodnotovým systémem. Nebezpečím jsou rodiče se zvýšeným sklonem reagovat násilím, agresivně. Jsou to jedinci se sklony k alkoholismu, toxikomanii, psychickými onemocněními. Dítěti může také ublížit člověk, který není schopen své jednání kontrolovat v důsledku vážné duševní nemoci (schizofrenie, maniodepresivita, deprese, laktační psychóza, neurózy).^{44 45}

„Chtěli bychom upozornit, že rodiče pro své onemocnění často nejsou schopni rozpoznávat a pochopitelně ani ovládat své chování, nevědí, jak jejich způsobem uvažování, jejich postoji k životu dítě trpí a je poškozováno.“⁴⁶

---

⁴³ MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém nebo po zlém?*. Praha: Portál, 1993. ISBN 80- 852882-78-X.

⁴⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

⁴⁵ Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995

⁴⁶ DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH a Zdeněk MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995, s. 116.

6.3 Vlivy prostředí

Primárním prostředím, které má vliv na osobnost dítěte je rodina. Většina rodin, kde se objevuje nepřiměřené užívání tělesných trestů, žije v prostředí, které je stresové. Jsou narušeny vztahy mezi rodiči, mezi rodiči a dětmi, mezi sourozenci navzájem nebo vztahy fungují pouze na materiálním základě. Časté konflikty a napjatá atmosféra mezi rodiči se přenáší na ostatní členy rodiny. Rizikovou rodinou je rodina neúplná, rodina procházející rozchodem (rozvodem) rodičů, rodina s nezaměstnaným členem, rodina pracovně vytížených rodičů (podnikatelé), rodina preferující autoritativní výchovný přístup. Chaotičnost v různých modelech rodin, časté střídání členů rodin (nejčastěji tatínků), snaha rodiče o získání maximální pozornosti ze strany dítěte, prosazování existence pouze společného já, toto všechno ohrožuje uspokojení základních potřeb dítěte (potřeby bezpečí a jistoty), může to být příčinou neustálé kritiky dítěte, jeho ponižování a vyústění v násilné chování vůči dítěti.⁴⁷

Ubližování dítěti není typické pro určitou skupinu obyvatelstva, vyskytuje se v různých společenských a ekonomických vrstvách. Socioekonomický status rodiny patří v současné době mezi nejvýznamnější rizikový faktor, který vede k častějšímu zanedbávání a násilí v rodinách. Nezaměstnanost, špatná finanční situace, chudoba rodiče frustruje, vzbuzuje v nich pocit neúspěchu, ponížení a potřebu vybit se, kterou uspokojují na svých dětech. Mezi další stresory plynoucí z vnějšího prostředí zahrnujeme nedostatek sociálních kontaktů, chybějící vazby s okolím, sociální izolace rodiny, problémy s bydlením, zdravotní problémy. Fyzické týrání je obecně nevyhnutelně spojené se sociální strukturou, politikou a ekonomikou dané země.⁴⁸

6.4 Kdo nezasluhuje trest

Nejhorší výchovný prostředek je ten, je-li dítě trestáno za něco, za co nemůže. Je mnoho dětí, které se narodí nebo v průběhu života získají nějakou zjevnou či skrytou tělesnou, smyslovou nebo duševní (mentální) vadu. Tyto děti jsou díky svému

---

⁴⁷ PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.

⁴⁸ PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.

handicapu zranitelnější, jejich životní situace je těžší, složitější a nebezpečnější. „*Handicapované dítě je proti špatnému zacházení zcela bezbranné i z důvodu svého tělesného či mentálního omezení.*“⁴⁹

Velkým rizikovým faktorem je u těchto dětí jejich závislost, často celoživotní, na konání a úmyslech vychovatele. Může se stát, že rodič, vychovatel, pedagog, zdravotník tuto závislost zneužije. Dítě, které trpí vrozenou nebo získanou vadou omezující jeho pohyb, netrestáme za to, že neběhá tak rychle jako ostatní děti. Netrestáme dítě za to, že dobře nevidí, neslyší, má poruchy řeči. Netrestáme děti s nápadnou odlišností v jejich tělesném zjevu (nadváha, malformace obličeje, kožní problémy). Nejvíce nepřiměřených a nespravedlivých trestů na sebe přitahují děti, které mají výchovné problémy vzniklé v důsledku drobných poškození mozku (LMD). Neprojevuje se u nich snížená inteligence, ale nápadnosti a odchylky ve funkci nervového systému (neobratnost, neklid, výkyvy nálad, roztěkanost).⁵⁰

Úkolem vychovatelů je u všech handicapovaných dětí zabránit pocitům méněcennosti, posměškům a negativním reakcím okolí. Pomáhat dítěti, aby se vyrovnalo se svojí odlišností a uplatňovalo se v činnostech, ve kterých může vyniknout. Důležité je respektovat jeho obtíže a hledat individuální cestu, která mu přinese radost a uspokojení v jeho životě a bude ho chránit před nepříznivými vlivy.

„*Žádná přímá úměrnost mezi tělesnou vadou a povahou člověka není – ale je jistá úměrnost mezi tělesnou vadou a obtížností životní situace.*“⁵¹

Prevence ubližování dítěti

Prevence se snaží předcházet rizikům (např. traumatizace dítěte), která by mohla ohrozit život, zdraví, normální tělesný či duševní vývoj dítěte. Zahrnuje oblasti týkající se mentálního a tělesného zdraví dítěte, rodičů, vzájemného vztahu rodič a dítě, vztahu rodičů, podmínek v užším a širším společenství. Prevence je zaměřena na širokou

---

⁴⁹ PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8, s. 90.

⁵⁰ MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém nebo po zlém?*. Praha: Portál, 1993. ISBN 80- 852882-78-X.

⁵¹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém nebo po zlém?*. Praha: Portál, 1993. ISBN 80- 852882-78-X, s.54.

veřejnost (všechny vrstvy obyvatelstva, nerozhoduje věk, vzdělání, zaměstnání, ekonomický status), působí na rodiče (vychovatele) nyní i budoucí, zaměřuje své působení na odborné pracovníky a veřejné činitele (legislativa). Prevenci můžeme rozdělit na primární, sekundární a terciární. Tyto jednotlivé složky se u většiny preventivních programů překrývají a kombinují.

Primární prevence se snaží o předcházení nepříznivého společenského jevu, o jeho potlačení ještě v počátcích. Prostředkem k tomu je osvěta, na níž se především podílejí instituce se širokou společenskou působností (politické strany, církve, školy, sdělovací prostředky, nevládní organizace). Primární prevence apeluje na rodiče s cílem přijmout své dítě bezvýhradně takové, jaké je. Sekundární prevence je zaměřena na rizikové skupiny obyvatelstva (rodina se zvýšeným rizikem výskytu nepřiměřených tělesných trestů) a snaží se včas odhalit, zachytit, bránit riziku a případně aktivním způsobem řešit vzniklou situaci. Terciární prevence zahrnuje opatření, která vedou ke snížení negativních dopadů v rodinách, kde se nepřiměřené tresty již vyskytly a snaží se zabránit jejich opětovnému návratu.⁵²

6.5 Právní normy v ČR

V zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, nejde o pouhé shrnutí novel trestního zákona č. 140/1961 Sb., nýbrž o nový trestní zákoník s řadou změn oproti dřívější úpravě.

Část II. Hlava 1 Trestné činy proti životu a zdraví.

Díl 1 Trestné činy proti životu: § 140 Vražda, § 141 Zabití, § 142 Vražda novorozeného dítěte matkou, § 143 Usmrcení z nedbalosti, § 144 Účast na sebevraždě.

Díl 2 Trestné činy proti zdraví: § 145 Těžké ublížení na zdraví, § 146 Ublížení na zdraví, § 146 Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, § 147 Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti, § 148 Ublížení na zdraví z nedbalosti.

---

⁵² DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH a Zdeněk MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995.

Díl 3 Trestné činy ohrožující život nebo zdraví: § 149 Mučení a jiné nelidské a kruté zacházení, § 150 Neposkytnutí pomoci.

Díl 4 Trestné činy proti těhotenství ženy: § 159 Nedovolené přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy.

Část II. Hlava 3 Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti: § 185 Zásilnění, § 186 Sexuální nátlak, § 187 Pohlavní zneužití, § 190 Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, § 193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie.

Část II. Hlava 4 Trestné činy proti rodině a dětem: § 195 Opuštění dítěte nebo svěřené osoby, § 196 Zanedbání povinné výživy, § 198 Týrání svěřené osoby, § 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí, § 200 Únos dítěte a osoby stížená duševní poruchou, § 201 Ohrožování výchovy dítěte, § 202 Svádění k pohlavnímu styku, § 204 Podání alkoholu dítěti.⁵³

6.6 Příklady preventivních programů

Nejúčinnější jsou programy cílené na systém rodiny. Zahrnují nácvik rodičovských dovedností, který je účinnější ještě před narozením nebo těsně po narození dítěte. Toto období je charakteristické zásadními změnami v dosavadním životě partnerů, a proto může mezi nimi docházet k napětí, konfliktům, pocitům izolace (zejména u matky), depresivním náladám. Poporodní péče o rizikové matky by mohla před týráním ochránit až 80 % dětí.⁵⁴

Mezi rozšířené patří programy zahrnující návštěvy v domácnosti. Jsou zaměřené na děti s vrozenou nemocí, nedonošené, s nízkou porodní váhou, celkově na děti s biologickým rizikem. Na programech se podílejí novorozenecké zdravotní sestry, sociální pracovníci a jiní vyškolení profesionálové. Některé programy se zabývají poradenstvím a speciálními lekcemi pro rodiny s předchozím výskytem násilí a pro

---

⁵³ Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů Česká republika*. 2009.

⁵⁴ PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.

chudé rodiny. Jsou určeny nejen rodičům, ale i dospívajícím dětem (z chudinských čtvrtí). Mnoho preventivních programů se zaměřuje na instituce, s kterými jsou děti běžně ve styku (školská zařízení). Obsahem programů je naučit dítě asertivnímu chování, obrannému chování, upozornit ho na možná nebezpečí. Přednášky jsou orientovány jak teoreticky, tak prakticky (návuk chování v nebezpečných situacích). V některých zemích se o ochranu práv dětí starají ombudsmeni (Norsko, Švédsko, Velká Británie, Belgie, Německo, Rakousko, Polsko, Slovensko, Čína). Tato osoba zvyšuje vědomí veřejnosti o právech dětí, řeší porušování dětských práv, hájí zájmy dětí (opuštěné děti, rozvodové situace), dohlíží na tvorbu zákonů o dětech. V ČR je zřízení institutu dětského ombudsmana v nedohlednu. Chybí kontrolní orgán, který by měl pravomoc bdít nad ochranou dětí a především chybí zákon pro zřízení dětského ombudsmana jako státní instituce.⁵⁵

6.7 Právní nástroje k prevenci péče o dítě v ČR

Ublížování dítěti je způsobeno mnoha příčinami, má mnoho forem a způsobů. Je v zájmu státu a jeho orgánů, aby prevence a řešení tohoto problému bylo upraveno v řadě předpisů různých právních odvětví. Jde o právo ústavní, normy práva občanského, rodinného, sociálního, zdravotnického, školského, trestního. Právní úpravy přichází v zákonech, vyhláškách ministerstev a nařízeních vlády. Důležitou roli hrají mezinárodní pakty, smlouvy, konvence a úmluvy týkající se práv dětí.

Listina základních práv a svobod je součástí ústavního pořádku České republiky. Jejím hlavním cílem je zajišťovat a chránit základní práva a svobody všech lidí bez rozdílu. V její čtvrté hlavě (článek 30 -33) je obsažena ochrana dětí a jejich rodin, která poukazuje na potřebu ochrany dětí a rodiny jako základní společenské jednotky. Úmluva o právech dítěte (sdělení č. 104/1991 Sb.) zdůrazňuje základní potřeby a občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dítěte od základních práv zabezpečujících přežití až po práva vyjadřující možnost dítěte o sobě rozhodovat. Část I, čl. 3, 1. Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí,

---

⁵⁵ PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.

at' už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány. Zákon o rodině (Zákon č. 94/1963 Sb.) upravuje vztahy mezi rodiči a dětmi, přiznává členům rodiny práva a ukládá povinnosti, stanovuje podmínky, za jakých může stát zasahovat do rodiny a jaká opatření v zájmu dítěte může provést. Zásadou by mělo být, že stát nejprve nabídne rodině pomoc a v případě neúspěchu uplatní donucovací opatření. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (Zákon č. 359/1999 Sb.) zahrnuje zejména zajištění práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Definuje všechny typy sociálně-právní ochrany dětí, upravuje činnosti orgánů sociálně-právní ochrany, jejich součinnost a vymezuje úlohu nestátních organizací v této oblasti. K základní charakteristice zákona patří důsledná oddělení preventivní a poradenské činnosti, jejichž úkolem je intervenční činnost směřující k zabránění vzniku nežádoucích situací. Hlavním principem poskytování sociálně- právní ochrany dětí je nejlepší zájem, prospěch a blaho dítěte. Zákon o přestupcích (Zákon č. 200/1990 Sb.) obsahuje několik ustanovení upozorňujících na formy chování, které vedou k ohrožení dítěte. § 30 postihuje toho, kdo prodá, podá, umožní požití alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek (omamných, psychotropních) osobě mladší 18 let. § 31 spočívá v ohrožení výchovy a vzdělávání dítěte tím, že není přihlášeno k povinné školní docházce nebo dochází k zanedbávání péče o ni. Trestní zákon (Zákon č. 4/2009 Sb.) vymezuje, která společensky škodlivá jednání jsou trestnými činy a jaké tresty lze za jejich spáchání uložit. Ublížením dítěti se může pachatel dopustit řady trestných činů (kapitola 3.4). Jde o trestné činy, kdy se pachatel dopouští násilí přímým jednáním, nebo kdy je dítě ohroženo důsledkem jiné trestné činnosti. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon, že postačí zavinění z nedbalosti.⁵⁶

---

⁵⁶ MITLÖHNER, Miroslav. Přehled právních nástrojů k prevenci zanedbávání péče o dítě. *Prevence*. 2011, č. 1.

Souhrn zákonů týkajících problematiky prevence v péči o dítě.

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., listina základním práv a svobod, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném účinném znění.
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákoník, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 40/2009. Sb., trestní zákoník, v platném a účinném znění.
- Zákon č. 372/ 2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, v platném a účinném znění.⁵⁷

Správná orientace v této problematice je nezbytná nejen pro práci pedagogů a lékařů, ale i široká veřejnost by měla mít v povědomí informace, které leckdy můžou předejít lidským tragédiím.

---

⁵⁷ HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Vybrané kapitoly ze sociální pediatrie*. Brno, 2010. Rigorózní práce. FSS MU.

7 Pomoc dítěti v ohrožení

Předpokladem toho, aby se nám dítě svěřilo, je vybudovat si s ním vzájemně důvěrný vztah a jeho projevenou důvěru nezklamat. Je důležité, aby dítě pochopilo, že by s problémem nemělo zůstat samo a obrátilo se na osobu, které důvěřuje a se svým trápením se jí svěřilo. Pokud je to možné, zeptáme se dítěte, jestli ho něco netrápí, jestli mu někdo neublíží a jestli mu můžeme pomoci. Nesmíme ho nutit k něčemu, co nám samo říct nechce. Jestliže se dítě rozhodne svěřit se nám, nezpochybňujeme jeho sdělení (zjišťování věrohodnosti je záležitostí odborníků), nevyptáváme se na podrobnosti, čekáme, co samo řekne, neslibujeme, že nikomu nic nepovíme. V případě podezření na tělesné týrání dítě nikdy nesvlékáme (opět přenecháme odborníkům). V okamžiku, kdy se dítě svěřuje, musíme mu naslouchat, musí mít pocit, že jsme tu pro něj. Kromě přímého sdělení dítěte si všímáme známek na těle, jeho psychického stavu, chování, sdělení třetích osob (kamarád, spolužák, ...). Je potřeba, aby dítě chápalo, že všechny kroky, které podnikneme, jsou v jeho zájmu. Povinnost sdělit naši obavu z týrání dítěte nám ukládá zákon, tzv. oznamovací povinnost podle § 167 trestního zákona (povinnost přikazít trestný čin) a § 168 trestního zákona (povinnost oznámit trestný čin). V prokazování našeho podezření máme možnost obrátit se na policii ČR, na sociální pracovníce z oddělení péče o děti a rodinu, na lékaře (psycholog, dětský psychiatr, pediatr). Předtím, než něco učiníme, měli bychom s dítětem vše projednat a informovat ho o všem, co se s ním bude dít. Vysvětlíme mu, v jaké situaci se nachází, upozorníme jej na možná nebezpečí, která mu hrozí, a utvrdíme ho v našem odhodlání ochránit ho před dalším ubližováním. Naším prvořadým úkolem je zajistit bezpečí dítěte tak, abychom ho neohrozili a nepoškodili. Krizová intervence je první pomocí, jejímž účelem je zabránit dalšímu ohrožení oběti. Hlavním cílem musí být nejenom úprava aktuální situace, ale i odstranění příčin, které k problému vedly. Pomoc je tudíž orientovaná nejenom na dítě, ale na celý rodinný systém. Včasné řešení situace předejde vzniku traumatizace dítěte a zabrání rozvoji zdravotních, sociálních a psychických následků.⁵⁸

---

⁵⁸ PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.

7.1 Kde hledat pomoc

Dítě často není schopné samo hledat pomoc z důvodu svůj problém sdělit pro celkovou nezralost jeho osobnosti nebo ze strachu. Obvykle bývá příčinou emoční blokáda či obava z dalšího bití. Pomoc při řešení situace nám může poskytnout nejbližší krizové centrum. Jeho tým tvoří pracovníci, kteří mají potřebné znalosti a zkušenosti (psychologové, sociální pracovníci, terapeuti) a spolupracují i s dalšími odborníky (pediatry, dětskými psychiatry, gynekology, sexuology, kriminalisty, soudci). Krizová centra se zaměřují na oblast prevence, diagnostiky a terapie. Konkrétně se zabývají pomocí rodičům při řešení výchovných a jiných problémů, vyhledávají děti, na které se sociálně právní ochrana zaměřuje, pořádají přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů, věnují se činnosti na ochranu dětí před škodlivými vlivy, provozují zařízení odborného poradenství a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

První zařízení v ČR, které se orientuje na problematiku dětí týraných, zneužívaných a zanedbávaných (syndrom CAN) založil v roce 1992 prof. MUDr. Jiří Dunovský pod názvem Dětské krizové centrum (DKC). Cílem prevence je zabránění, eventuálně zmírnění následků traumatizace dítěte (oběti). Cílem diagnostické práce je rozpoznání příčin obtíží dítěte i celého rodinného systému. Cílem terapie je zmírnění obtíží, změna vzájemných vztahů v rodině a zdravý rozvoj osobnosti dítěte.⁵⁹

Nadace naše dítě pomáhá dětem od roku 1993. Jejím heslem je „láska a bezpečí všem dětem“. Snaží se pomáhat dětem z problémových rodin, dětem zneužívaným a týraným, dětem, které se ocitnou v obtížné životní situaci, dětem v ústavní výchově, dětem mentálně a fyzicky handicapovaným.⁶⁰

Fond ohrožených dětí (FOD) je občanské sdružení s působností na celém území České republiky. Hlavní směry jeho činnosti jsou zaměřeny na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným, opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem. Praktikují terénní sociální práci a sanaci rodin. Provozují krizovou linku pro matky,

---

⁵⁹O nás. *Dětské krizové centrum* [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: http://www.dkc.cz/o_nas.php

⁶⁰O nadaci. *Nadace naše dítě* [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.nasedite.cz/>

které tají těhotenství, poradenskou činnost, osvětu s cílem zlepšit legislativu ochrany dětí. Vyhledávají náhradní rodiny pro obtížně umístitelné děti a poskytují místa v azylových domech pro rodiny s dětmi a mládež bez domova. Projektem FOD je „Klokánek“ (rodinná alternativa ústavní péče). Jeho cílem je nabídnout dětem místo ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči, dokud se nemohou vrátit zpátky do své rodiny, nebo dokud se pro ně nenajde vhodná trvalá náhradní péče (osvojení, pěstounská péče). Děti jsou do Klokánku přijaty (na základě soudního rozhodnutí, na žádost orgánu sociálně- právní ochrany dětí, na žádost rodičů nebo dítěte) bez pobytu v diagnostickém ústavu. Děti zde pobývají v průměru půl roku. Podle statistik se 60 % dětí vrací k rodičům, 30 % je umístěno do trvalé náhradní rodinné péče, zbylých 10 % zde zůstává do počátku zletilosti.⁶¹

Velké množství dětí se obrací se svým problémem na některou z linek bezpečí nebo linek důvěry, kde jsou připraveni odborníci nonstop pomoci. Linky poskytují krizovou pomoc telefonickou, internetovou a chat linky.

Jedním ze základních předpokladů úspěchu je to, aby byla co nejširší veřejnost a hlavně dětská, informována o formách pomoci, aby konkrétně věděla o těchto možnostech a vhodně jich využívala. Pokud chceme vybudovat účinný systém prevence a ochrany, musíme být přesvědčeni o tom, že existují způsoby, jak lze ubližování dítěti zabránit a napravit. Důležitý je postoj celé společnosti, která nesmí podceňovat násilí a odsunout tento problém do okrajových sfér. Tolerování nebezpečného chování může kdykoliv a kdekoliv ohrozit každého z nás.

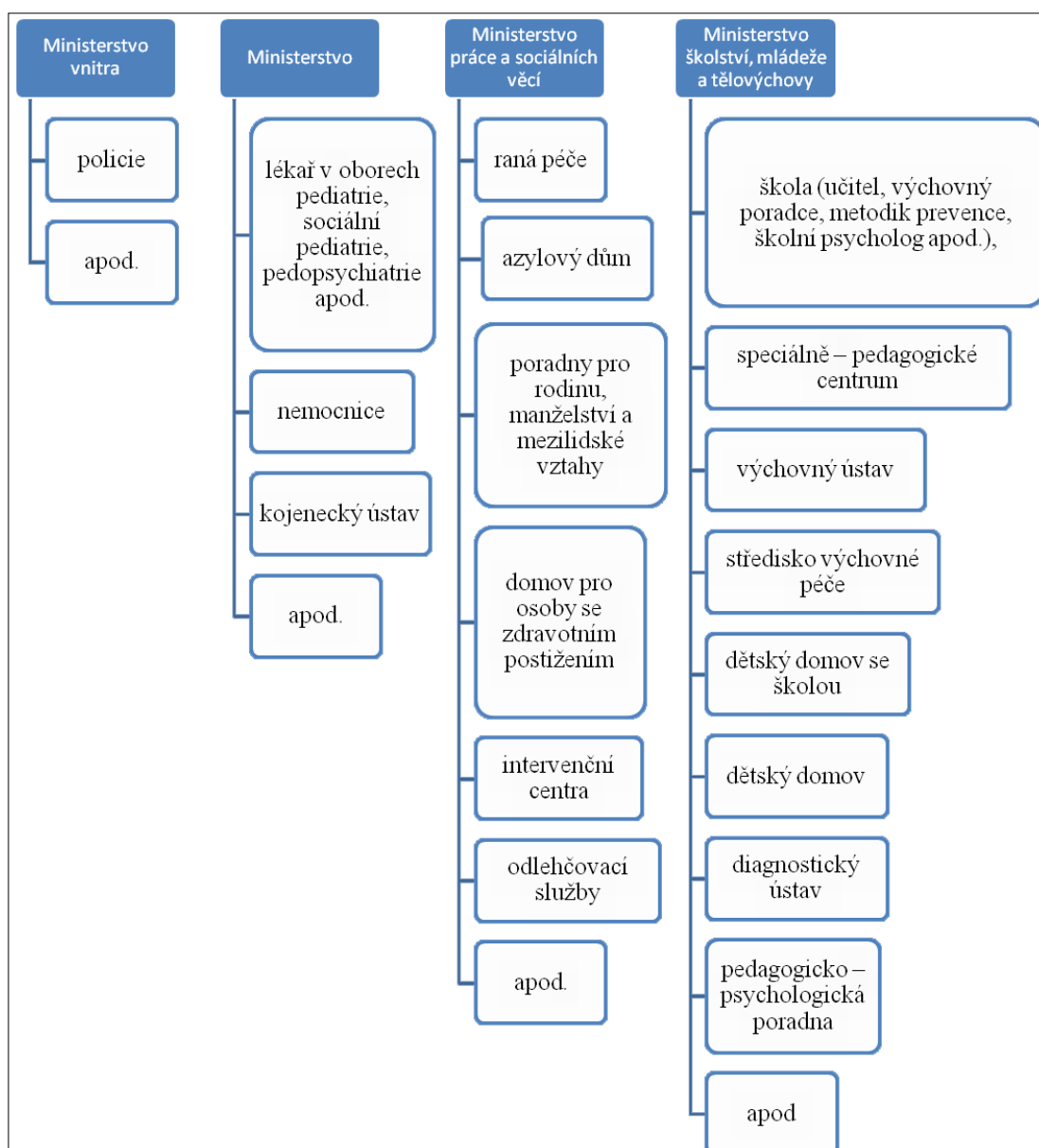
⁶¹ Historie. *Fond ohrožených dětí* [online]. [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/>

Klokánek. *Fond ohrožených dětí* [online]. [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/>

Příklady zařízení kam se dítě či rodič mohou obrátit (viz. tabulka č. 1).⁶²

Tabulka 1

⁶² HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Vybrané kapitoly ze sociální pediatrie*. Brno, 2010. Rigorózní práce. FSS MU.

Ukázka z knihy Dítě zvané „To“

„Jsem šťastný. Překonal jsem vlastní temnou minulost. Byla strašná. A přesto mi po důkladné úvaze bylo už dávno jasné, že je jenom na mě, jak se bude utvářet můj život. Slíbil jsem sám sobě, že pokud vyvážnu živý, musí ze mě něco být. Vynasnažím se být co nejlepším člověkem. Snad se mi to podaří. Dal jsem si tu práci a odřízl se od všeho, co bylo. Řekl jsem si, že tamto zůstane jenom bezvýznamným zlomkem mého života. Číhala na mě černá díra, chystala se mě pohltit a napořád ovlivňovat můj osud. Záleželo jenom na mně, jestli jí to dovolím. A já jsem vzal život do vlastních rukou.“⁶³

---

⁶³ PELZER, Dave. *Dítě zvané To*. Praha: Columbus, 1995. ISBN 80-7249-004-4, s. 94.

8 Praktická část

8.1 Cíle praktické části práce

Jedním z cílů práce je zjistit povědomí dětí o pojmech fyzické a psychické násilí. Dále mě zajímá, jaký je v současné době způsob trestání dětí v rodinách, jaký je jejich důvod a jak tyto tresty vnímají děti. Malou sondou (dotazníkem) se snažím zjistit, kdo je v rodině vykonavatelem trestů a jaký je postoj dítěte k tělesným trestům. Zároveň se zaměřuji na vztahy v rodině, jakou důvěru projevuje dítě rodičům a zda je pro něj domov pojmem lásky a bezpečí.

8.2 Stanovení hypotéz

Při stanovení hypotéz jsem vycházela z cílů práce a z nastudované literatury, která se ke zkoumané problematice vztahuje.

Hypotéza 1

80 % odpovědí týkajících se povědomí dětí o fyzickém násilí bude správně.

Hypotéza 2

80 % odpovědí týkajících se povědomí dětí o psychickém násilí bude správně.

Hypotéza 3

Děti jsou nejčastěji potrestány hubováním.

Hypotéza 4

Nejhorším trestem pro děti je zákaz PC.

Hypotéza 5

Nejméně v 60 % je vykonavatelem trestu matka.

Hypotéza 6

Nejčastějším důvodem k udělení trestu je známka ze školy.

Hypotéza 7

70 % dětí uvede, že za poslední rok dostalo od rodičů výprask.

Hypotéza 8

Nejvíce ve 40 % má výprask vliv na změnu chování dětí.

Hypotéza 9

Více jak polovina dotázaných dětí má s rodiči přátelský vztah, domů se těší, cítí se doma v bezpečí.

Hypotéza 10

Rodiče se svými dětmi nejčastěji řeší problémy týkající se školy.

Hypotéza 11

85 % dětí by se v případě, že je jim, nebo jinému dítěti ubližováno, svěřilo rodičům.

Hypotéza 12

75 % dětí ohodnotí chování rodičů vůči nim známkou 1 (výborný).

8.3 Metody a organizace průzkumu

Pro svoji práci jsem si vybrala metodu kvantitativního výzkumu, a to dotazník. Tato metoda umožňuje získání potřebných údajů s menší organizační, časovou náročností a nízkými finančními náklady. Vyplňování odpovědí je jednoduché, nezabere mnoho času. Poměrně snadné je i zpracování odpovědí. Snažila jsem se o takovou formulaci otázek, aby byla srozumitelná pro respondenty (děti staršího školního věku). Otázky jsou (kromě jedné otevřené) uzavřené, nabízejí několik možných variant odpovědí, ze kterých si dotazovaný vybírá jednu nebo více odpovědí. Dichotomické či trichotomické otázky umožňují pouze odpověď ano/ne nebo ano/ne/jiná možnost (uved'). U výběrových otázek je možnost výběru pouze jedné nabízené alternativy (označ pouze jednu možnost) a u výčtových otázek je možnost výběru několika alternativ zároveň (více možností). Škálová otázka je jedna, kdy dotazovaný vyjadřuje svůj postoj na hodnotící škále výběrem ze stupnice 1 až 5. Respondenti byli seznámeni s tím, jak

postupovat při vyplňování dotazníku a upozornění, že dotazník je anonymní. Celkem se průzkumu zúčastnilo 30 dětí, z toho 19 chlapců a 11 dívek.

8.3.1 Předvýzkum

Předvýzkum byl praktikován v měsíci únoru. Bylo osloveno 5 žáků ve věku 13 let. Děti ochotně spolupracovaly, s pochopením vyplňování dotazníku nebyl problém, znění zadaných otázek žáci také pochopili. Pouze musela být opravena formulace „izolace od kamarádů“ na „odloučení od kamarádů“. Respondenti význam slova izolace neznali (otázka č. 10, Které z možností patří mezi projevy psychického týrání).

8.4 Cílová skupina

Cílovou skupinou jsou děti staršího školního věku, žáci 2. stupně běžné základní školy ve věku 12-15 let. Respondenti navštěvují ZŠ Vrchotovy Janovice. Tato základní škola je určena pro 200 žáků a její součástí je družina a školní jídelna. Je typem venkovské školy s rodinnou atmosférou. Zřizovatelem je Městys Vrchotovy Janovice (930 obyvatel) ležící v okrese Benešov ve Středočeském kraji. Tradicí na této škole jsou vánoční jarmarky, sběr tříděného odpadu, úklid veřejných prostranství, návštěvy divadel v rámci Klubu mladého diváka a řetězové provádění na zámku žáky 5. a 8. ročníku (do kulturní historie zámku Vrchotovy Janovice se zapsala uměnímilující baronka Sidonie Nádherná). Žáci se také účastní soutěží vědomostních (Olympiáda v českém jazyce, Matematický klokan), uměleckých (recitační a výtvarné soutěže) a sportovních (futsal, atletická všestrannost). V současné době navštěvuje školu 98 žáků (I. stupeň 66 žáků, II. stupeň 32 žáků), jedná se o všechny žáky a to včetně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (7 žáků). Pedagogický sbor je složen ze samých žen, včetně paní ředitelky. Z deseti pedagogických pracovníků je sedm kvalifikovaných a tři studující. Na škole působí výchovný poradce a metodik prevence. Cílem vzdělávacího a výchovného procesu je získávání, osvojování, používání vědomostí a dovedností. K tomu by mělo být využito srozumitelných metod a forem výuky. Zároveň je nezbytné vést děti ke zdravému životnímu stylu, odpovědnosti za vlastní chování, posilování

sebedůvěry, řešení konfliktních situací, vštěpování základních hodnot v mezilidských vztazích.

Z vývojového hlediska se období zhruba od 11-15 let nazývá obdobím dospívání, adolescence a obdobím mezi dětstvím a dospělostí. Pro tuto životní etapu je charakteristická emoční labilita, vzdor a konflikty (zejména s rodiči). Konflikty nevadí, pokud mají adolescenti pocit, že mohou svobodně vyjadřovat názory a že se na ně bere ohled. Dospívající mají problémy s okolím díky svým častým a nápadným změnám nálad, impulzivitou jednání, nestálostí a nepředvídatelností reakcí a postojů. Dochází k výkyvům ve školním prospěchu, obtížím při koncentraci a zvýšené unavitelnosti. Všechno chování pak vytváří celek, v němž převládá nevyrovnanost a konfliktnost. Snaha rodičů a ostatních vychovatelů by měla vést jedince k postupnému plnohodnotnému zařazení do společnosti a zároveň by mu měl být ponechán prostor pro utváření jeho identity.⁶⁴

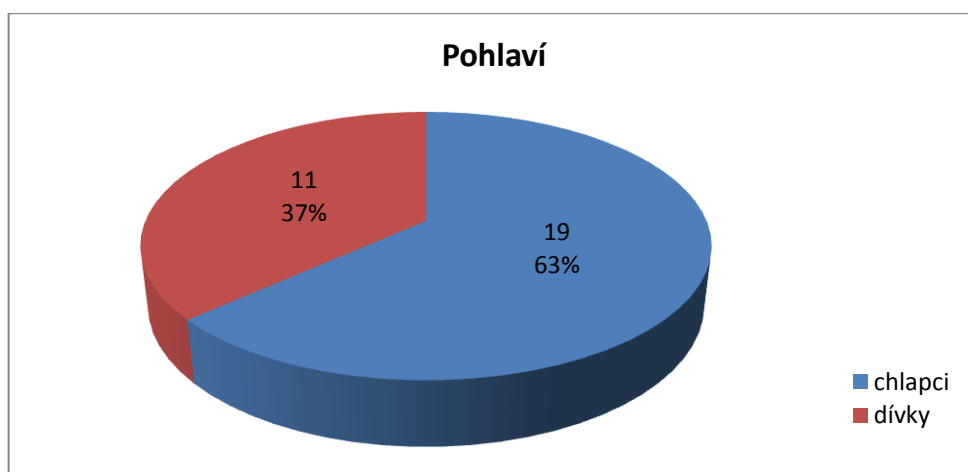
---

⁶⁴ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

8.5 Výsledky průzkumu

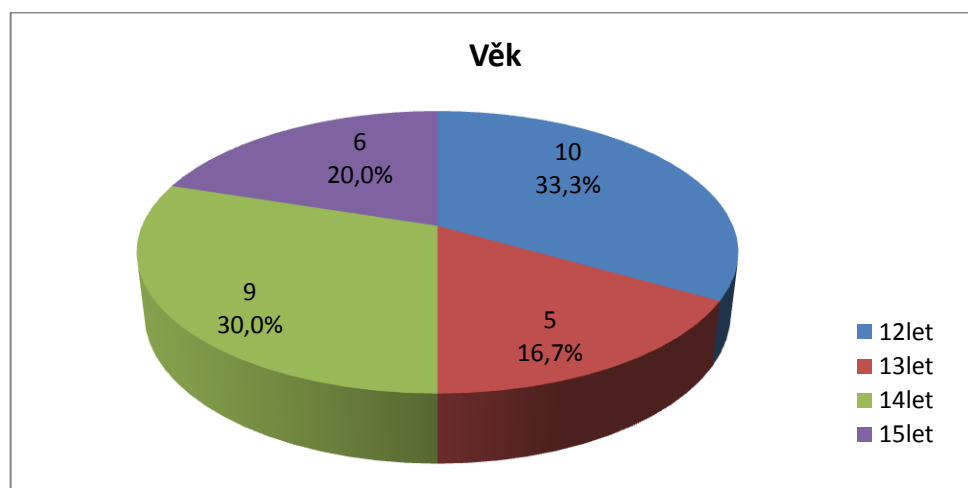
Výsledky jsou řazeny podle pořadí otázek v dotazníku. Jsou prezentovány graficky a doplněny slovním vyjádřením. Procentuální údaje v grafech jsou zaokrouhleny na celá čísla. Bylo rozdáno 30 dotazníků, všechny se vrátily zpět a byly hodnotitelné.

Otázka č. 1- Pohlaví

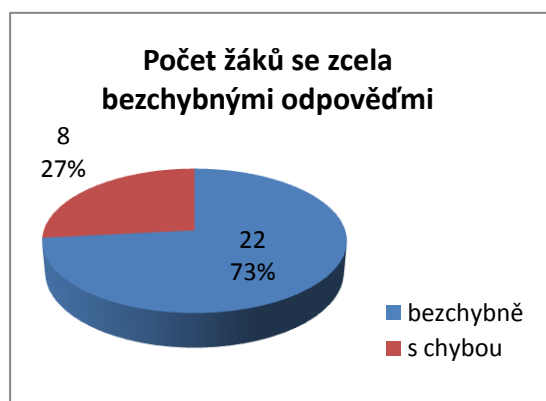
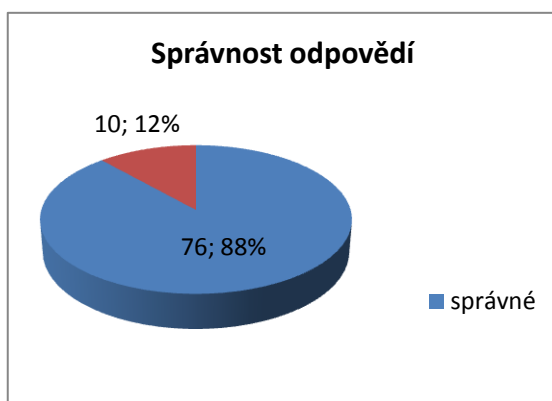
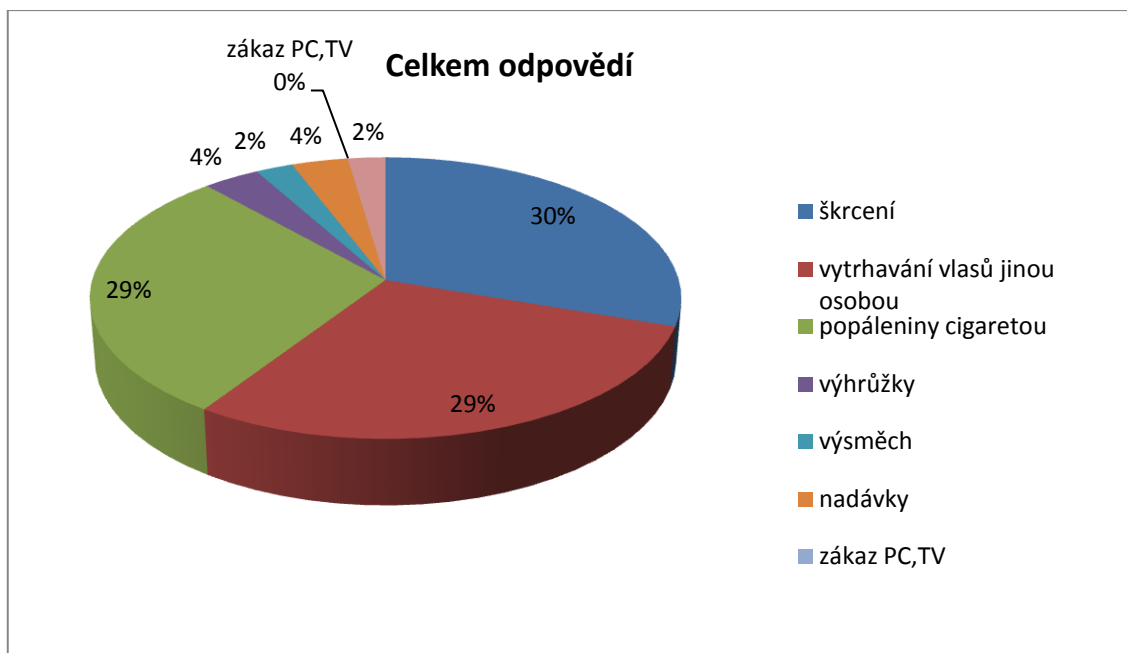
V celkovém počtu respondentů (30 dětí) bylo zastoupeno 19 chlapců (tj. 63 %) a 11 dívek (tj. 37 %).

Otázka č. 2 – Věk

Dotazníku se zúčastnily děti ve čtyřech věkových kategoriích. 10 dětí ve věku 12 let (tj. 33 %), 5 dětí ve věku 13 let (tj. 17 %), 9 dětí ve věku 14 let (tj. 30 %) a 6 dětí ve věku 15 let (tj. 20 %).

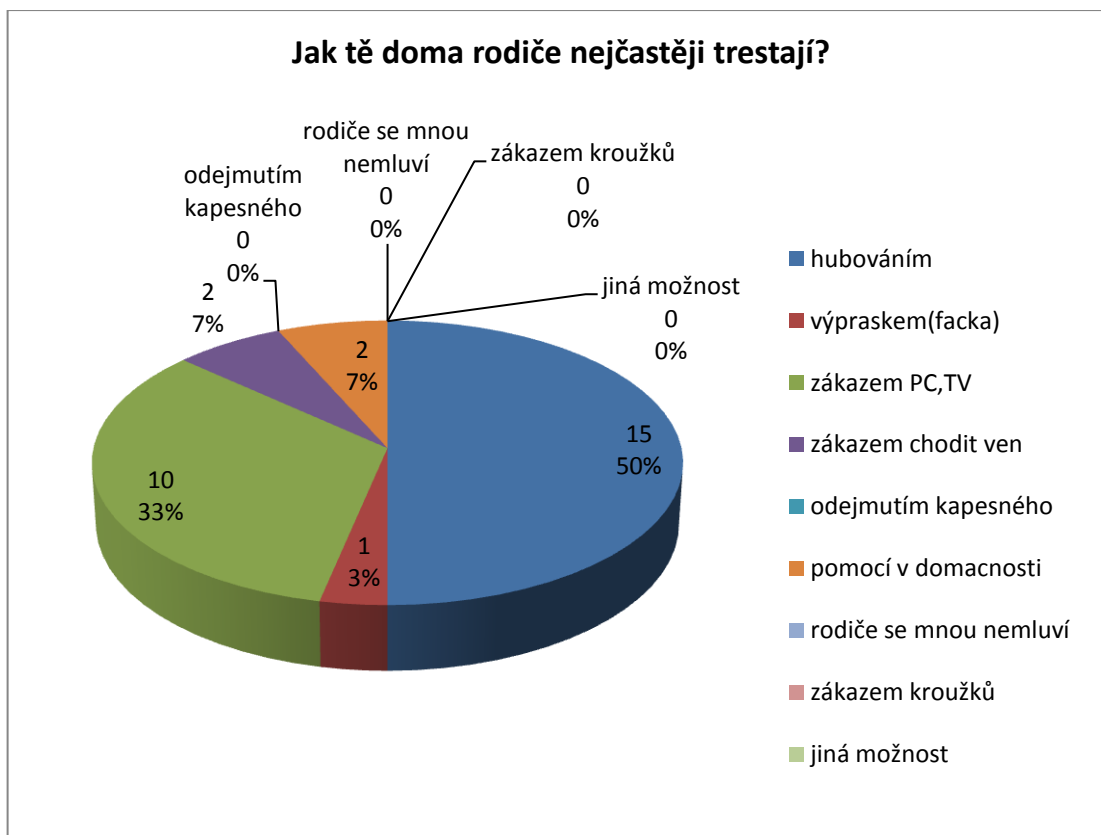
Otázka č. 3 – Které z možností patří mezi projevy fyzického (tělesného) násilí?

Děti měly možnost výběru několika alternativ zároveň. Správné odpovědi byly škrčení (vybralo 26 dětí), vytrhávání vlasů jinou osobou (vybralo 25 dětí) a popáleniny cigaretou (vybralo 25 dětí). Z celkového počtu odpovědí (86 odpovědí) bylo 76 odpovědí správně (tj. 88 %) a 10 odpovědí špatně (tj. 12 %). Z celkového počtu dotazovaných (30 dětí) odpovědělo na otázku zcela bezchybně 22 žáků (tj. 73 %).

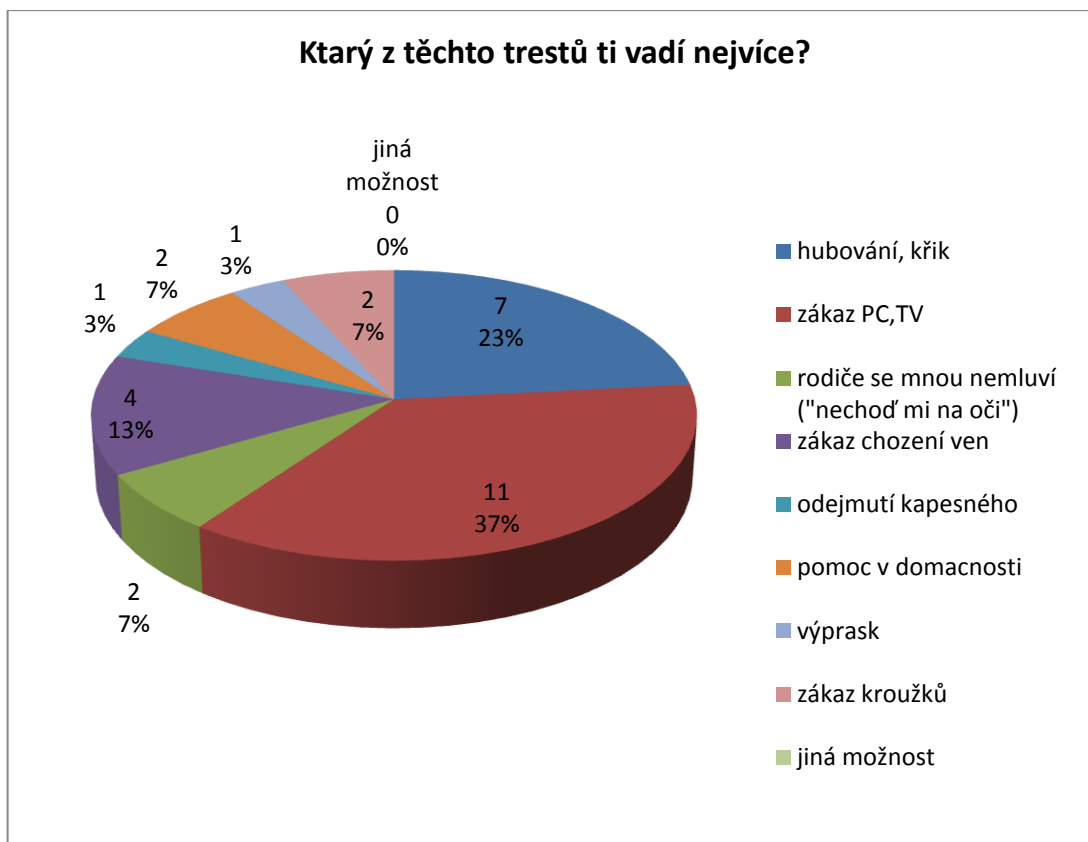

Otázka č. 4 – Jak tě doma rodiče nejčastěji trestají?

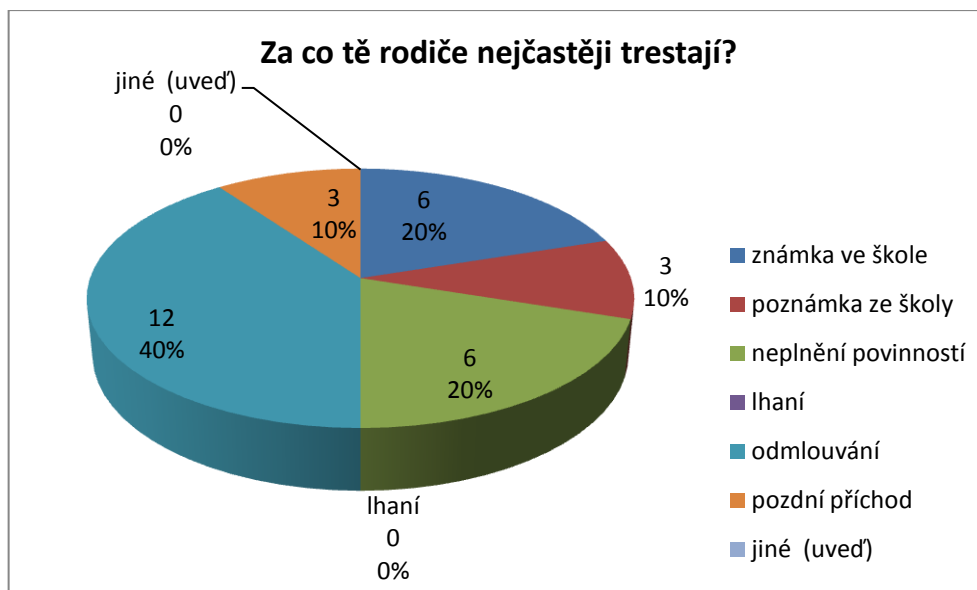
Děti měly vybrat pouze jednu možnost z nabízených alternativ. Hubováním je trestáno 15 dětí (tj. 50 %), výpraskem (fackou) je trestáno 1 dítě (tj. 3 %), zákazem PC a televize je trestáno 10 dětí (tj. 33 %), zákazem chodit ven jsou trestány 2 děti (tj. 7 %) a pomocí v domácnosti jsou trestány také 2 děti (tj. 7 %). Odejmutím kapesného, zákazem kroužků a rodiče se mnou nemluví není potrestáno žádné dítě. Nejpočetnější skupinu tvoří děti, které jsou trestány hubováním (polovina).

Otázka č. 5 – Který z těchto trestů ti vadí nejvíce?

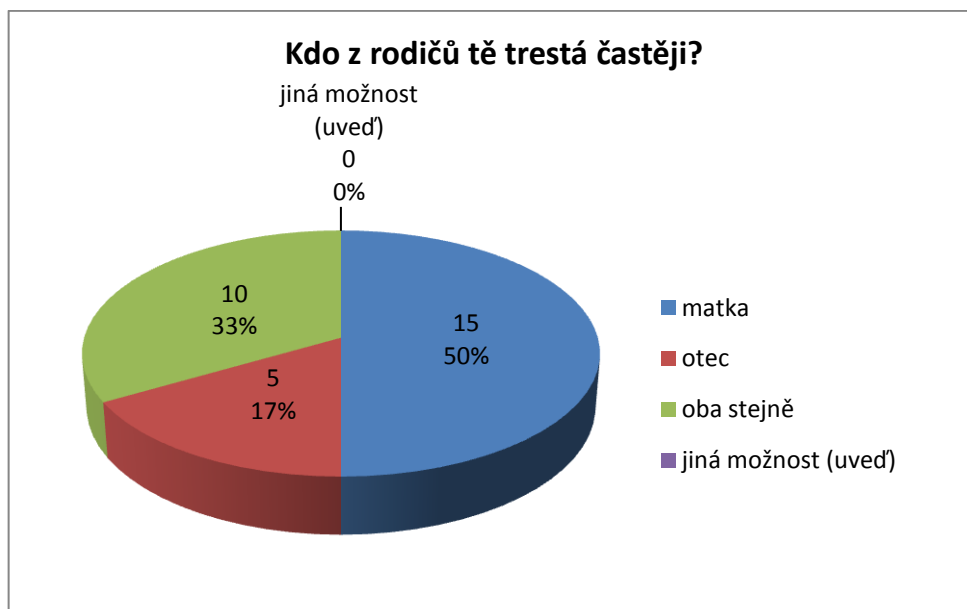
Děti měly na výběr pouze jednu možnost. Nejvíce jim vadí zákaz PC a televize (11ti dětem, tj. 37 %), potom následuje hubování a křik (7 dětí, tj. 23 %), dále pak zákaz chození ven (4 děti, tj. 13 %), zákaz kroužků vadí dvěma dětem (tj. 7 %) a taktéž rodiče se mnou nemluví vadí dvěma dětem (tj. 7%). Jednomu dítěti (tj. 3 %) by vadilo odejmutí kapesného a jednomu výprask.

Otázka č. 6 – Za co tě rodiče nejčastěji trestají?

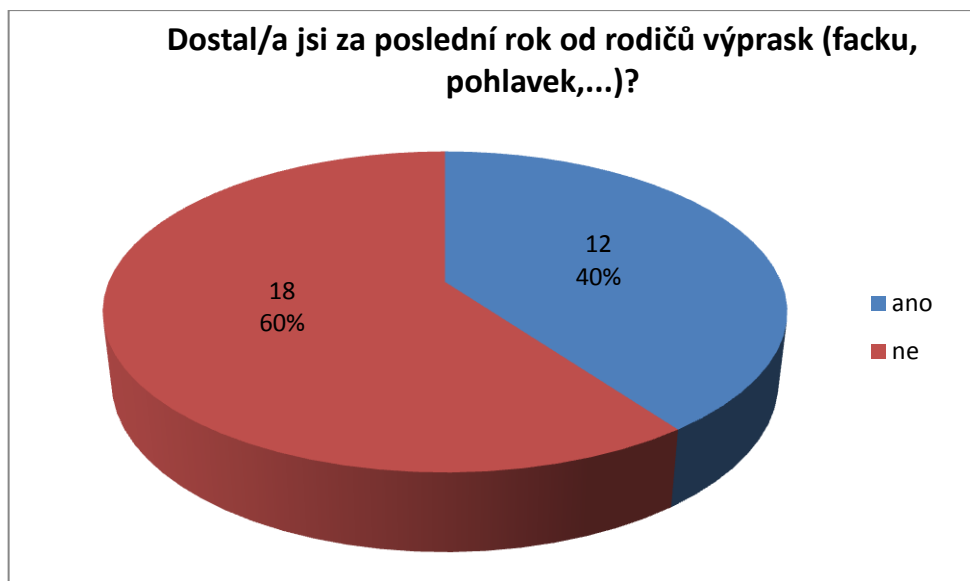
Děti měly zaškrtnout pouze jednu možnost. Za známku ve škole je trestáno 6 dětí, za poznámku ve škole 3 děti, za neplnění povinností 6 dětí, za lhaní žádné dítě, za odmlouvání 12 dětí a za pozdní příchod 3 děti. Nejvíce dětí 12, tj. 40 %) je trestáno za odmlouvání.

Otázka č. 7 – Kdo z rodičů tě trestá častěji?

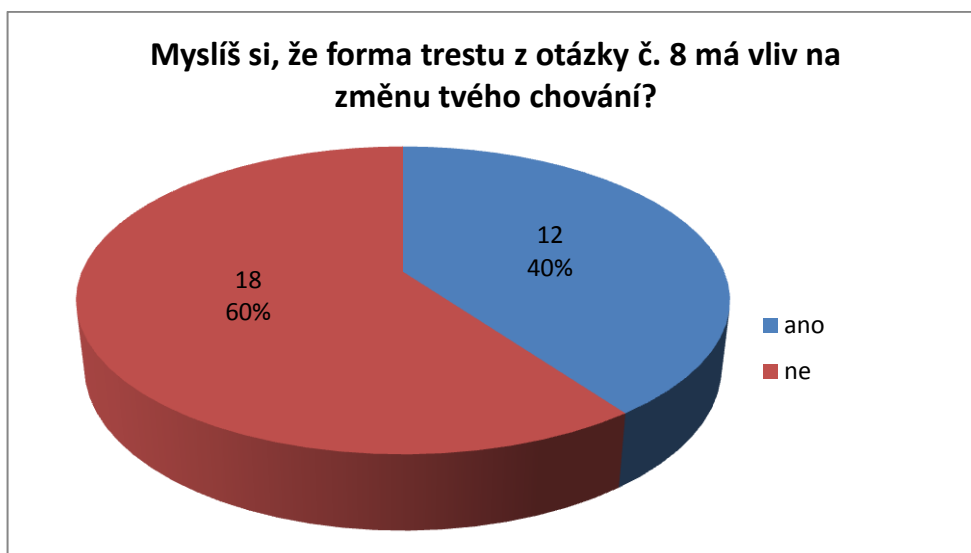
Matku, jako vykonavatele trestu, uvádí 15 dětí (tj. 50 %), tedy polovina dotazovaných. Otce uvádí 5 dětí (tj. 17 %) a oba stejně označilo 10 dětí (tj. 33 %).

Otázka č. 8. – Dostal/a jsi za poslední rok od rodičů výprask (facku, pohlavek,...)?

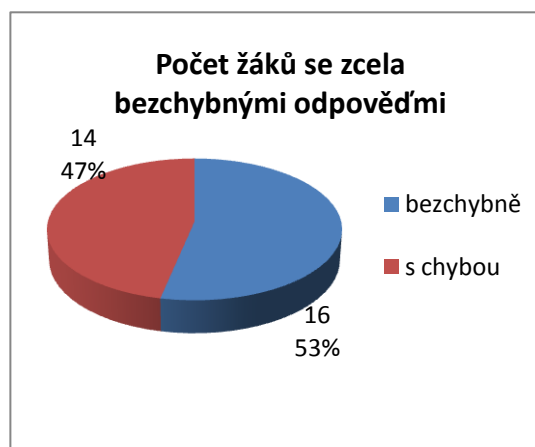
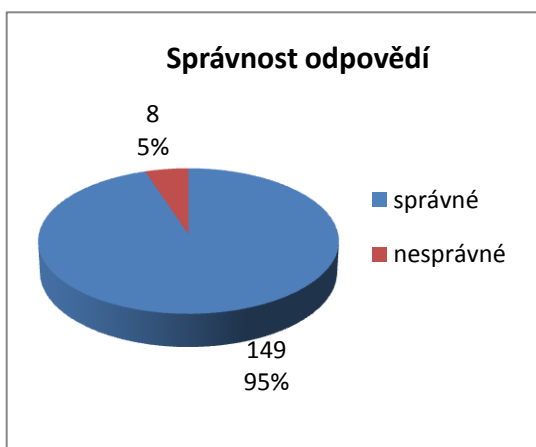
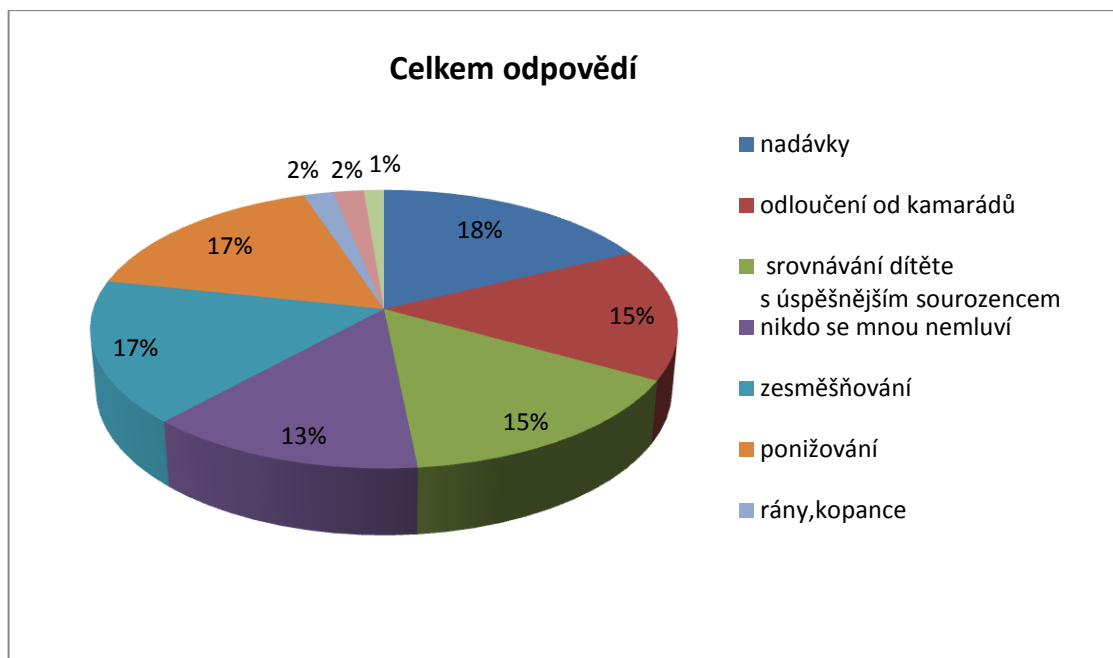
Dotaz umožňoval pouze odpověď ano/ne. Z 30 odpovědí dostalo za poslední rok výprask 12 dětí (tj. 40 %) a 18 dětí (tj. 60 %) nikoliv.

Otázka č. 9 – Myslíš si, že forma trestu z otázky č. 8 (výprask) má vliv na změnu tvého chování?

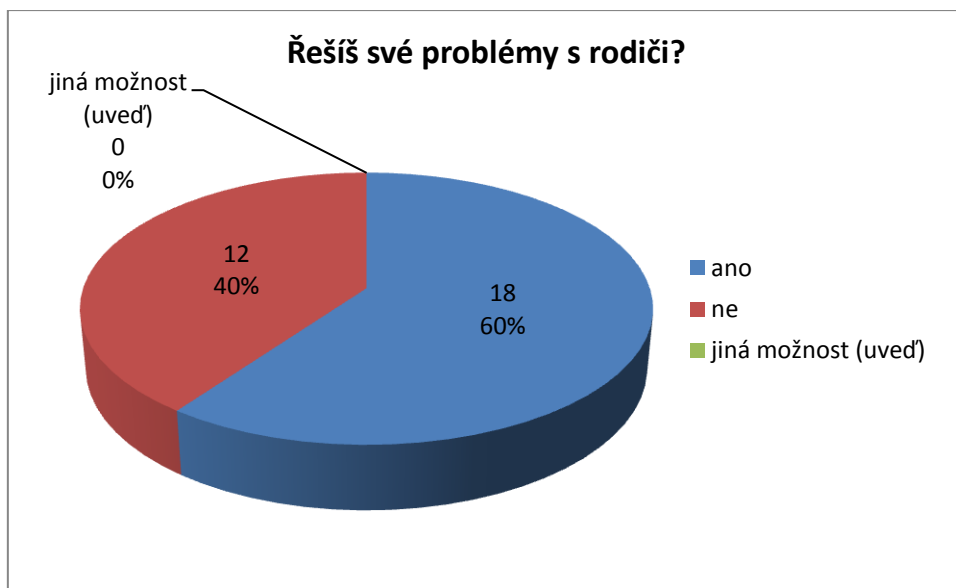
Více jak polovina dětí (18 dětí, tj. 60 %) si myslí, že tělesný trest, jako je facka, pohlavek nemá vliv na změnu jejich chování. Opačného názoru je 12 dětí (tj. 40 %).

Otázka č. 10 – Které z možností patří mezi projevy psychického týrání?

U této otázky mohl respondent/ka provést výběr možný z několika alternativ zároveň. Správné odpovědi byly nadávky (uvedlo 28 dětí), odloučení od kamarádů (uvedlo 24 dětí), srovnávání dítěte s úspěšnějším sourozencem (uvedlo 24 dětí), nikdo se mnou nemluví (uvedlo 21 dětí), zesměšňování (uvedlo 26 dětí) a ponižování (uvedlo 26 dětí). Z celkového počtu odpovědí (157) bylo odpovědí správně 149 (tj. 95 %) a 8 odpovědí špatně (tj. 5 %). Z celkového počtu dotazovaných (30 dětí) odpovědělo na otázku zcela bezchybně 16 dětí (tj. 53 %).

Otázka č. 11 – Řešíš své problémy s rodiči?

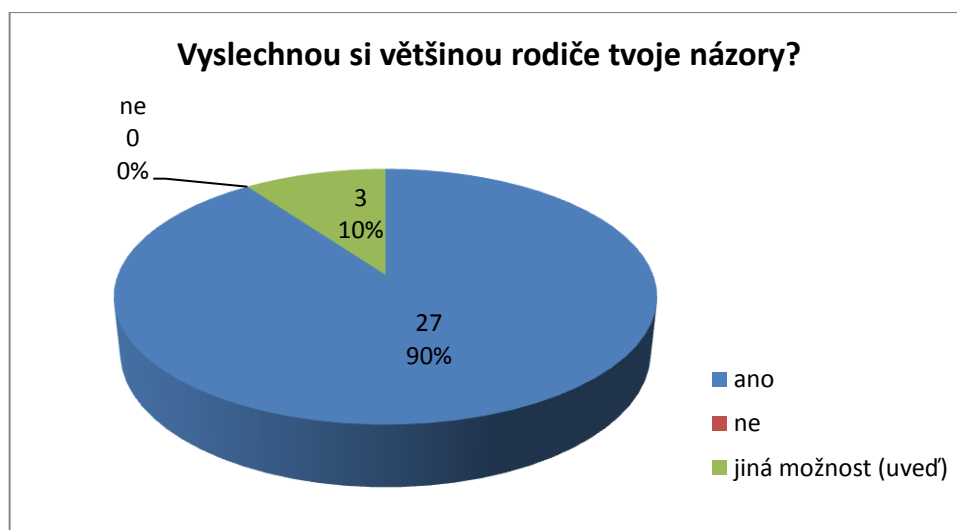
Více jak polovina dětí (18 dětí, tj. 60 %) uvedla, že své problémy s rodiči řeší. 12 dětí problémy s rodiči neřeší (tj. 40 %).

Otázka č. 12 – Pokud v otázce č. 11 odpovíš ano, čeho se problémy nejčastěji týkají?

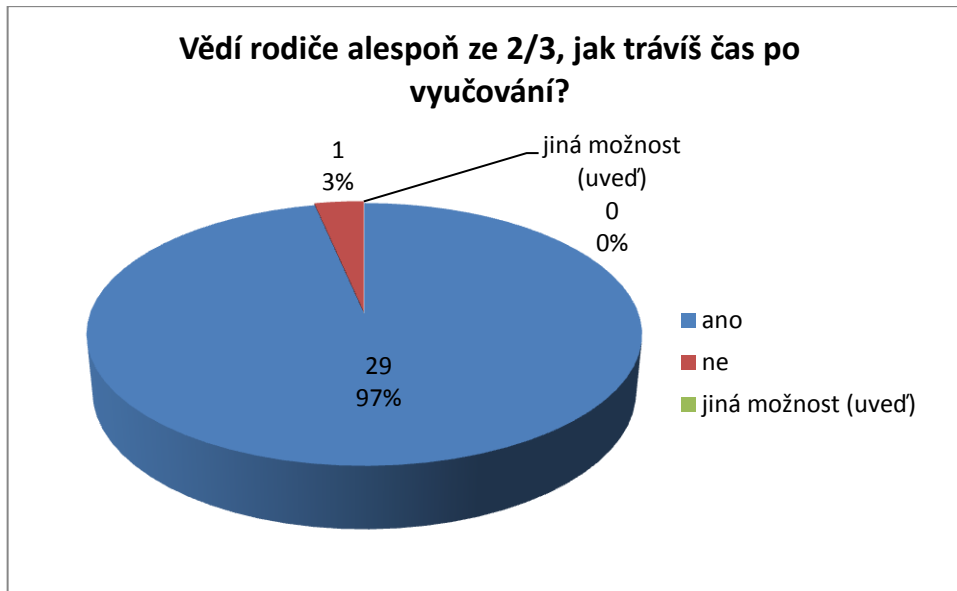
Děti, které v otázce 11 odpověděly ano, uvedly, že nejčastěji se problémy týkají školy (odpovědělo 14 dětí, tj. 74 %), následují kamarádi (odpověděly 3 děti, tj. 16 %), mého chování odpovědělo 1 dítě a mého zdraví odpovědělo také 1 dítě.

Otázka č. 13 – Vyslechnou si rodiče tvoje názory?

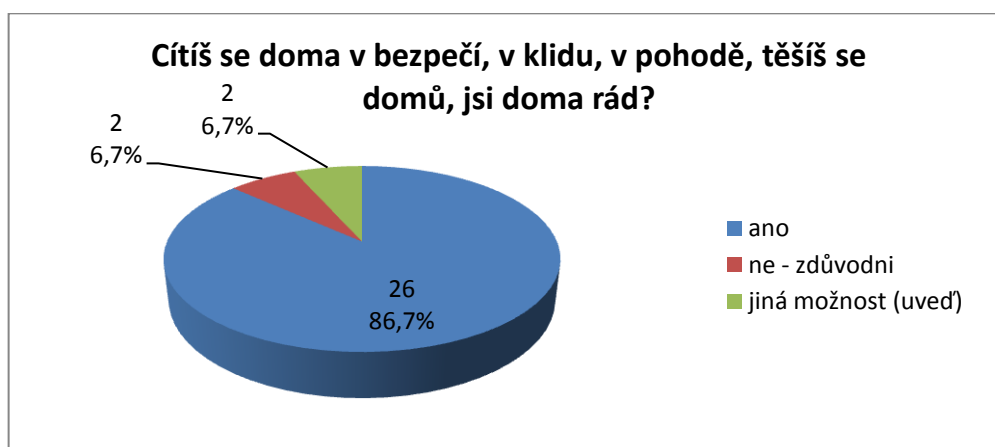
Rodiče si vyslechnou názor u 90 % (27 dětí) dotazovaných dětí, 3 děti (10 %) uvedly jinou možnost, konkrétně občas a nikdo neuvedl odpověď ne.

Otázka č. 14 – Vědí rodiče alespoň ze 2/3, jak trávíš čas po vyučování?

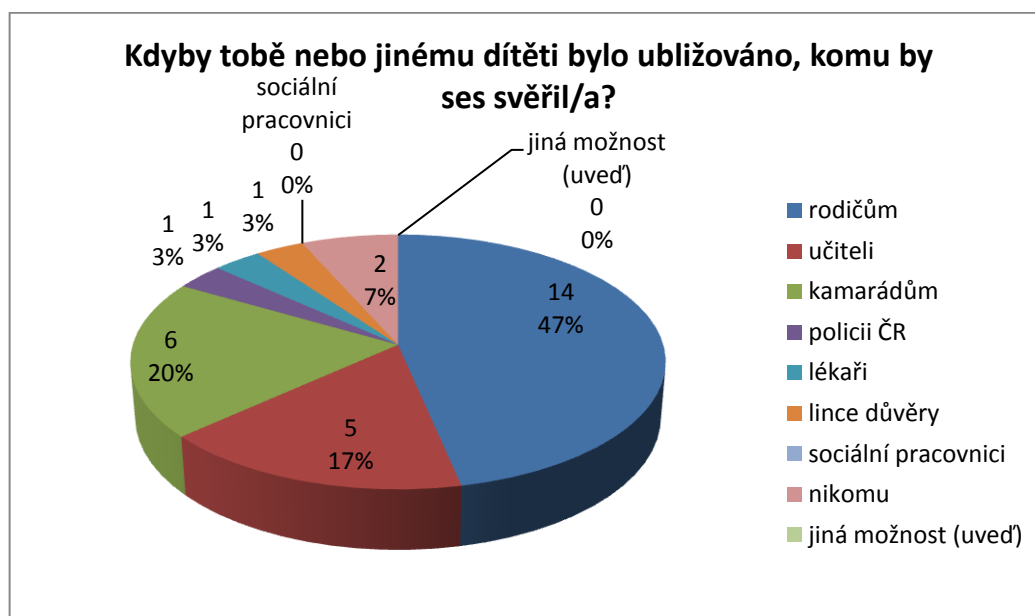
Celkem 97 % tj. 29 dětí odpovědělo, že jejich rodiče vědí, co dělají po vyučování. Pouze rodiče jednoho dítěte nevědí, jak jejich syn/dcera tráví čas po vyučování.

Otázka č. 15 – Cítíš se doma v bezpečí, v klidu, v pohodě, těšíš se domů, jsi doma rád?

25 dětí (tj. 83 %) se domů těší, jsou doma rády. 2 děti odpověděly ne, jsou radši s kamarády. 3 děti si vybraly jinou možnost a to znamená, jak kdy, podle toho, jestli neprovedly nějaký „průsvih“, nebo když je doma nepříjemná atmosféra „dusno“.

Otázka č. 16 – Kdyby tobě nebo jinému dítěti bylo ubližováno, komu by ses nejdříve svěřil/a?

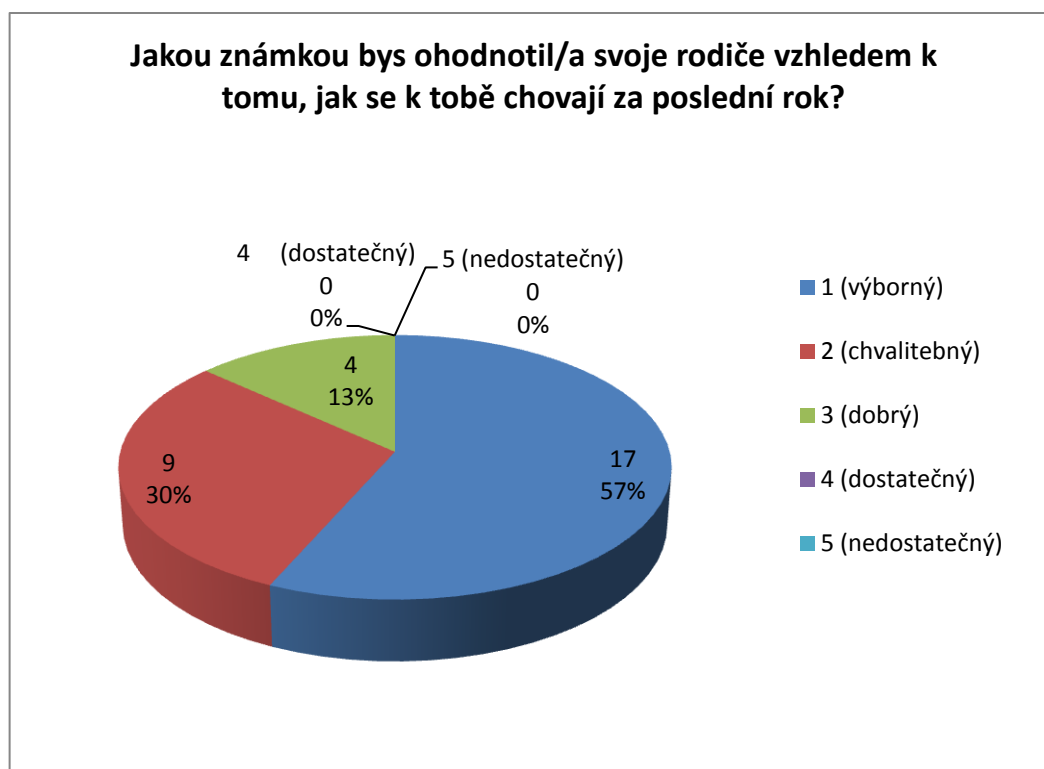

Rodičům by se svěřilo 14 dětí (tj. 47 %), důvěru ke kamarádům má 6 dětí (tj. 20 %), učitelům by se svěřilo 5 dětí (tj. 17 %). Dvě děti by si poradily sami, tudíž zaškrtnly

nikomu. Policii, lékaři a lince důvěry připadá každému po jednom hlasu. Sociální pracovnice si nezískla důvěru žádného z dotazovaných.

Otázka č. 17 – Jakou známkou bys ohodnotil/a svoje rodiče vzhledem k tomu, jak se k tobě chovají za poslední rok?

Úkolem dotazovaných bylo posoudit, v rámci stanovené škály (školní klasifikace), k jakému hodnocení svých rodičů by se přiklonili. Známkou 1- výborný by si zasloužili rodiče 17 dětí (tj. 57 %), známkou 2 – chvalitebný by získali rodiče 9 dětí (tj. 30 %) a známkou 3 – dobrý by ohodnotili svoje rodiče 4 děti (tj. 13 %). Známkou 4 – dostatečný a známkou 5 – nedostatečný by neklasifikovalo rodiče žádné z dětí.

8.6 Vyhodnocení hypotéz a diskuze

Hypotéza 1

80 % odpovědí týkajících se povědomí dětí o fyzickém násilí bude správně.

Tato **hypotéza se nepotvrdila**. K této hypotéze se vztahovala otázka č. 3 (Které z možností patří mezi projevy fyzického (tělesného) násilí). Z celkového počtu odpovědí tj. 86 odpovědí bylo správně 88 % odpovědí. Děti mají povědomí o tom, co znamená pojem fyzické násilí. Zcela bezchybně zaškrtnuté odpovědi mělo 73 % žáků (22 dětí), což souvisí s myšlenkou, že děti jsou schopny správně si vybrat, pokud jim jsou nabízeny možnosti. Toto zjištění nabízí zamyšlení do dalšího dotazníkového šetření či při práci s dětmi.

Hypotéza 2

80 % odpovědí týkajících se povědomí dětí o psychickém násilí bude správně.

Tato **hypotéza se nepotvrdila**. K této hypotéze se vztahovala otázka č. 10 (Které z možností patří mezi projevy psychického týrání). Z celkového počtu odpovědí tj. 157 odpovědí bylo správně 95 % odpovědí. Děti mají větší povědomí o pojmu psychické násilí, než bylo předpokládáno. Na základě získaných výsledků pomocí dotazníků mají žáci II. stupně informace o pojmech fyzické a psychické násilí, umí tyto pojmy odlišit.

Hypotéza 3

Děti jsou nejčastěji potrestány hubováním.

Tato **hypotéza se potvrdila**. K této hypotéze se vztahovala otázka č. 4 (Jak tě doma rodiče nejčastěji trestají). Bylo zjištěno, že z celkového počtu dotazovaných (30 dětí) je 50 % respondentů nejčastěji doma potrestáno hubováním. Vaničková uvádí v kapitole Tělesný trest v rodině a její podkapitole „Epidemiologická studie v roce 1994 a její výsledky“, že 62,1 % rodičů používá za nejčastější formu trestu hubování. Na druhém místě je výprask (používá 27 % rodičů), pak následuje příkaz splnit povinnost (22,7 % rodičů), zákaz televize (21,2 %) a zákaz chození ven (20, 2 %). U mnou oslovených

respondentů používá výprask pouze 3 % rodičů a tato forma trestu zůstala až na konci žebříčku z nabízených možností v dotazníku. Sledovaného souboru Vaníčkové se v roce 1994 zúčastnily děti ve věku 10-11 let. Moji respondenti jsou věku staršího a to může hrát roli při trestání dětí jejich rodiči - s narůstajícím věkem dítěte ubývá tělesných trestů jako výchovného prostředku. Velký podíl na výsledku průzkumu má též časový posun 18 let od studie Vaníčkové a mého dotazníku. S rozvojem techniky ustupují tělesné tresty do pozadí a překonávají je tresty ve formě zákazů PC.

Hypotéza č. 4

Nejhorším trestem pro děti je zákaz PC.

Tato **hypotéza se potvrdila**. K této hypotéze se vztahovala otázka č. 5 (Který z těchto trestů ti vadí nejvíce). Z celkového počtu respondentů (30) uvedlo 37 % (11 dětí), že nejhorším trestem pro ně je zákaz PC a televize. Zjištění souvisí s výsledky hypotézy č. 3, že rodiče po formě trestu hubování používají nejčastěji trest zákaz PC a televize. Z toho vyplývá, že dětem způsobují větší újmu tresty psychické než fyzické.

Hypotéza č. 5

Nejméně v 60 % je vykonavatelem trestu matka.

Tato **hypotéza se nepotvrdila**. K této hypotéze se vztahovala otázka č. 7 (Kdo z rodičů tě trestá častěji). Pouze polovina dotazovaných tj. 15% (15 dětí z 30) uvedla, že vykonavatelem trestu je matka, 33% uvedlo, že oba rodiče trestají stejně a u 17% z nich trestá otec. To, že otec trestá daleko méně než matka, jistě souvisí s tím, že řada otců jako živitelů rodiny je pracovně a časově zaneprázdněna.

Hypotéza č. 6

Nejčastějším důvodem k udělení trestu je známka ze školy.

Tato **hypotéza se nepotvrdila**. K hypotéze se vztahovala otázka č. 6 (Za co tě rodiče nejčastěji trestají). Pro 40 % (12 dětí z celkového počtu) dotazovaných je nejčastějším

důvodem k udělení trestu jejich odmlouvání, teprve potom následuje známka ve škole, neplnění povinností, poznámka ze školy a pozdní příchod. Vaničková uvádí (ve výše zmiňované studii), že nejčastějším důvodem pro trest je známka ze školy, tak jak stanovila hypotéza, poté podle Vaničkové následují nevykonané domácí práce a chování dětí. K zamyšlení se mi nabízí dvě možnosti, které souvisí s výsledky hypotézy. Jednou z nich je myšlenka, že za 18 let, které uplynuly od výsledků studie Vaničkové, klesnul statut školního vzdělávání, význam školy je nedoceněný, a tudíž do pozadí ustupuje i udělování trestů za špatnou známku ze školy či poznámku ze školy. Druhou možností by mohla být skutečnost, že jsou rodiče přesvědčeni, že na zlepšení prospěchu jejich dítěte ve škole neplatí příkazy a zákazy.

Hypotéza č. 7

70 % dětí uvede, že za poslední rok dostalo od rodičů výprask.

Tato **hypotéza se nepotvrdila**. K hypotéze se vztahovala otázka č. 8 (Dostal/a jsi za poslední rok od rodičů výprask - facku, pohlavek). Bylo zjištěno, že výprask za poslední rok dostalo 40 % dětí a 60 % nikoliv. Výprask (facku, pohlavek), který patří mezi formy fyzického násilí, nedostalo za poslední rok 60 % dětí z dotazovaných, tudíž více jak polovina. Myslím si, že pořadí forem trestů se za poslední roky změnilo, ubývá trestů fyzických a ty jsou nahrazovány zákazem oblíbených činností (PC, TV, chození ven s kamarády, zájmové kroužky). Ostatně i děti sami uvádějí, že forma trestu jakou je výprask, nemá vliv na změnu jejich chování (otázka č. 9). Toto zjištění souvisí s myšlenkou, že čím starší dítě je, tím je pro něj tělesný trest bezvýznamným aktem ze strany dospělého.

Hypotéza č. 8

Nejvíce ve 40 % má výprask vliv na změnu chování dětí.

Tato **hypotéza se potvrdila**. K hypotéze se vztahovala k otázce č. 9 (Myslíš si, že forma trestu z otázky č. 8 má vliv na změnu tvého chování). 60 % dětí uvedlo, že forma

trestu jakou je výprask, nemá vliv na změnu jejich chování. 40 % dětí uvedlo, jak bylo předpokládáno, že výprask má vliv na změnu jejich chování.

Hypotéza č. 9

Více jak polovina dotázaných dětí má s rodiči přátelský vztah, domů se těší, cítí se doma v bezpečí.

Tato **hypotéza se potvrdila**. K hypotéze se vztahovala otázka č. 11, 13, 14, 15. Na otázku č. 11 (Řešíš své problémy s rodiči) odpovědělo ano 60 % dětí. Na otázku č. 13 (Vyslechnou si rodiče tvé názory) odpovědělo ano 90 % dětí. Na otázku č. 14 (Vědí rodiče, jak trávíš čas po vyučování) odpovědělo ano 97 % dětí a na otázku č. 15 (Cítíš se doma v bezpečí, v klidu, v pohodě, těšíš se domů) odpovědělo ano 83 % dětí. Ze všech těchto odpovědí vyplynulo, že více jak polovina dětí má k rodičům přátelský vztah, hovoří s nimi o svých problémech a pro děti je domov místem bezpečí, klidu a pohody. Toto zjištění zřejmě ovlivňuje fakt, že respondenti žijí v relativně poklidném prostředí vesnice. Za zamyšlení stojí informace, že rodiče si vyslechnou názory dítěte, ale v dotazníku, bohužel, nebyla položena otázka, zda tyto názory rodiče respektují či se jimi řídí.

Hypotéza č. 10

Rodiče se svými dětmi nejčastěji řeší problémy týkající se školy.

Tato **hypotéza se potvrdila**. K hypotéze se vztahovala otázka č. 12 (Pokud odpovíš v otázce, řešíš své problémy s rodiči ano, čeho se problémy nejčastěji týkají). Bylo zjištěno, že na tuto otázku 74 % dětí odpovědělo, že nejčastější problémy řešené s rodiči se týkají školy. Dalším problémem k řešení jsou kamarádi. Někteří rodiče jsou přesvědčeni, že daný kamarád není pro jejich dítě vhodný. Odtahuje ho od povinností (školních,...), ovlivňuje negativně jeho zájmy, chování a třeba i oblékání. Možným důvodem k řešení je i zdraví dítěte. Rodiče mohou mít oprávněné obavy o zdraví svého dítěte, ale někteří rodiče jsou přehnaně úzkostliví a svým chováním dítě omezují a znepríjemňují mu život.

Hypotéza č. 11

85 % dětí by se v případě, že je jim, nebo jinému dítěti ubližováno, svěřilo rodičům.

Tato **hypotéza se nepotvrdila**. K hypotéze se vztahovala otázka č. 16 (Kdyby tobě nebo jinému dítěti bylo ubližováno, komu by ses nejdříve svěřil/a). Rodičům jako prvním by se svěřilo pouze 47 % dětí, což je méně než polovina a daleko méně než bylo předpokládáno. Na základě výsledků otázek č. 11, 12, 13, 14, 15 je vztah dětí ke svým rodičům otevřený, děti řeší problémy s rodiči, rodiče si udělají čas a vyslechnou si názory svých dětí a převážně vědí, jak jejich dítě tráví svůj čas po vyučování. Proto pro mě bylo překvapujícím zjištěním, že pokud by bylo jim nebo jinému dítěti ubližováno, svěřila by se méně než polovina dotazovaných rodičům. Naopak mě překvapila projevená důvěra k učitelům. Sama jsem učitelkou 12 let a toto zjištění mě těší. Důvodem tohoto výsledku by mohla být skutečnost, že oproti časům, kdy jsem já byla žákyní základní školy, jsou vztahy mezi žákem a učitelem otevřenější, přátelštější a jsou postaveny na vzájemné komunikaci.

Hypotéza č. 12

75 % dětí ohodnotí chování rodičů vůči nim známkou 1 (výborný).

Tato **hypotéza se nepotvrdila**. K hypotéze se vztahovala otázka č. 17 (Jakou známkou bys ohodnotil/a svoje rodiče vzhledem k tomu, jak se k tobě chovají za poslední rok). Známkou 1 (výborný) byli ohodnoceni rodiče od 57 % dětí. To je méně, než bylo předpokládáno. Celkové hodnocení rodičů svými dětmi také nedopadlo podle očekávání. Známkou výborný by své rodiče ohodnotilo pouze 57 % dětí, 30 % by klasifikovalo známkou chvalitebný a dokonce 13 % známkou dobrý. Zámka výborný byla udělena sedmnácti rodičům, známka chvalitebný devíti rodičům a známka dobrý čtyřem rodičům. Celkový průměr známek činí 1,56. Rodiče by prospěli bez vyznamenání. Nikdo není bezchybný a tudíž i rodiče ne vždy naplňují očekávání svých dětí. Obzvláště v období puberty, což je věk mých respondentů, dochází k častějším a ostřejším výměnám názorů mezi rodiči a jejich dětmi

9 Doporučení rodičům k vytváření potřebné úrovně komunikace v rodině

Povinností rodičů je vytvořit dítěti bezpečný domov a pocit, že ho zde mají rádi. Proto rady pro rodiče zní:

- vytvářejte a udržujte doma pozitivní klima bez zbytečných konfliktů a napjatých situací, oba rodiče by se měli stejnou měrou podílet na rozhovorech s dítětem a stejnou měrou by měli přispívat k vytvoření takového domova, kde by dítě nacházelo pocit bezpečí, jistoty, důvěry a spravedlnosti,
- mluvte s dětmi otevřeně, přiměřeně jejich věku, nejen o problémech jejich, ale i vašich,
- uděláte-li chybu, přiznejte ji,
- říkejte dětem pravdu, pozor na zkreslené informace a polopravdy, děti vám mohou přestat věřit a to se může v budoucnosti odrazit při řešení závažných problémů (šikana, drogy,...),
- naslouchejte svým dětem, chtějte znát i jejich názor, nechovejte se tak, že všechno víte a znáte,
- nezesměšňujte to, co vám dítě řekne,
- nereagujte jen tím, že budete dítě dlouze poučovat, ono více než rady očekává porozumění,
- oceňujte, že se vám dítě svěří, nezneužívejte tyto informace,
- neodsuzujte dítě za jeho názory,
- najděte si každý den alespoň trochu času na pohodovou komunikaci s dítětem.

Obraz ideálního rodiče, který byl sestaven z názorů dětí základní školy, v knize Tělesné tresty dětí prezentuje Eva Vaníčková. Tento rodič by měl být hodný, mít hodně

rád své děti, měl by mít čas, neměl by bít ani nadávat, neměl by pít ani kouřit, neměl by lhát, měl by si se svými dětmi povídat, neměl by se rozvádět, neměl by se dětem posmívat.⁶⁵

---

⁶⁵ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0814-0.

Závěr

Výzkumná studie se týkala povědomí dětí o formách fyzických a psychických trestů, způsobu trestání dětí v rodinách, nejčastějších důvodů trestů, jak tyto tresty vnímají děti, jaký je postoj dětí k tělesným trestům a v malé míře zmapovala vztah rodič a dítě. Cíle práce se mi podařilo naplnit, spolupráce s dětmi byla dobrá, vyučující byli vstřícní.

Děti s tělesným trestem nesouhlasí a z průzkumu jasně vyplynulo, že tento trest nemá vliv na změnu jejich chování, jak si někteří dospělí myslí. Přesto se z médií, literatury dovídáme o nepřiměřeném trestání dětí, které má nedozírné následky. Lidská lhostejnost a nevšímavost negativně ovlivňuje osudy lidí v mnoha rodinách. Proto by měl být kladen důraz na ochranu dětí před nepřiměřeným násilím a měla by to být záležitost nás všech.

V posledních letech používání fyzických trestů ustupuje trestům psychickým ve formě hubování, zákazů, příkazů. Děti tyto tresty vnímají jako větší újmu než třeba výprask. Potvrdili to i výsledky dotazníkového šetření.

Je smutné, že někteří rodiče si pořízují dítě jen z důvodu, aby neztratili společenskou prestiž, pro jiné se může dítě stát přítěží, třeba finanční. Potom se stává, že rodiče nemají na své děti čas, nevěnují se jim tak, jak by měli. Může se zde vyskytnout citový chlad, nezájem o dítě a trávení jeho volného času. Rodiče nezvládají svoji rodičovskou roli, neovládají svoje emoce a vybíjí se na dítěti formou nepřiměřených trestů.

Každý správný rodič si musí uvědomit, že v rodině dítě získává základní zkušenosti a dovednosti, které jsou důležité pro jeho fungování ve společnosti. Rodina je místem primární socializace. Fyzická a psychická újma může dítěti přinést trauma na celý jeho život. Fungující rodina má pro psychický i tělesný vývoj dítěte zásadní význam. Děti, které vyrůstají bez rodičovské lásky, děti psychicky či fyzicky trestané, trpí duševními poruchami, mají sklon k asociálnímu chování, trpí častěji závislostí na návykových látkách, trestnou činností v dospělosti a hlavně si výchovný model z rodiny přenášejí do své vlastní rodiny.

„Že dítky nejdražší boží dar a klenot nejpilnějšího opatrování hodný jsou.“⁶⁶

---

⁶⁶KOMENSKÝ, Jan Amos. Informatorium školy mateřské. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-492-7, s. 43.

Použité zdroje

BŮŽEK, Antonín. Století dítěte a práva dítěte. In: *Století dítěte a práva dítěte* [online]. [cit. 2012-01-04]. Dostupné z: <http://dcicz.org/userfiles/file/sdspd.pdf>

DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH a Zdeněk MATĚJČEK. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995.

HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Násilí na dětech- syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-78-4.

HANUŠOVÁ, Jaroslava. *Vybrané kapitoly ze sociální pediatrie*. Brno, 2010. Rigorózní práce. FSS MU.

Historie. *Fond ohrožených dětí* [online]. [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/>

Jak funguje babybox?. *Babybox* [online]. 1. 3. 2011 [cit. 2012-03-07]. Dostupné z: <http://artax.karlin.mff.cuni.cz/~omelm9am/babybox/bb-uvod.php>

KLIMEŠ, Jeroným. *Jak (ne) trestat děti*. In: [online]. [cit. 2012-02-11]. Dostupné z: <http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/tresty.pdf>

Klokánek. *Fond ohrožených dětí* [online]. [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/>

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-492-7.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

LOVASOVÁ, Lenka a Kateřina SCHMIDOVÁ. *Tělesné tresty*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-75-X.

MACEK, Petr. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

Malá Československá encyklopedie. Praha: ACADEMIA, 1987.

MATĚJČEK, Zdeněk a Josef LANGMEIER. *Výpravy za člověkem*. Praha: Odeon, 1981.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém nebo po zlém?*. Praha: Portál, 1993. ISBN 80-852882-78-X.

MITLÖHNER, Miroslav. Přehled právních nástrojů k prevenci zanedbávání péče o dítě. *Prevence*. 2011, č. 1.

O nadaci. *Nadace naše dítě* [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://www.nasedite.cz/>

O nás. *Dětské krizové centrum* [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: http://www.dkc.cz/o_nas.php

PELZER, Dave. *Dítě zvané To*. Praha: Columbus, 1995. ISBN 80-7249-004-4.

PÖTHE, Peter. *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. ISBN 80-86103-21-8.

Týrání a zneužívání dětí. *Klíče pro život* [online]. 1. 4. 2009 [cit. 2012-01-04]. Dostupné z: <http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/zdrave-klima-v-zajmovem-vzdelavani/realizace/tyrani-a-zneuzivani-deti>

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády, 2009. ISBN 978-80-7440-001-8.

VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0814-0.

VELEMÍNSKÝ, Miloš a Petr STUDENOVSKÝ. *Rukověť pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb v oblasti problematiky dětí a mládeže*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2008. ISBN 978-80-7394-064-5.

Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů Česká republika*. 2009.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Dotazník „Násilí, tresty a rodina“

Příloha č. 2 Ukázka vyplněného dotazníku

Příloha č. 1

Dotazník „Násilí, tresty a rodina“

Tento anonymní dotazník je určen dětem staršího školního věku. Zjišťuje podvědomí dětí o pojmech fyzického a psychického násilí, zaměřuje se na možnosti trestů, důvody trestů a na vztah dítě a rodiče.

I. Identifikační údaje

1. Pohlaví ☐ chlapec ☐ dívka
2. Věk ☐ 12let ☐ 13let ☐ 14let ☐ 15let

II. Vlastní dotazník

3. Které z možností patří mezi projevy fyzického (tělesného) násilí (více možností)
☐ škrcení	☐ nadávky
☐ výhrůžky	☐ zákaz PC, televize
☐ vytrhávání vlasů jinou osobou	☐ ponižování
☐ výsměch	☐ popáleniny cigaretou
4. Jak tě doma rodiče nejčastěji trestají (označ pouze jednu možnost)
☐ hubováním	☐ výpraskem (facka)
☐ zákazem PC, televize	☐ zákazem chození ven
☐ odejmutím kapesného	☐ pomocí v domácnosti
☐ rodiče se mnou nemluví	☐ zákazem kroužků
☐ jiná možnost – uveď	

5. Který z těchto trestů ti vadí nejvíce (označ pouze jednu možnost)

☐ hubování, křik	☐ výprask
☐ zákaz PC, televize	☐ zákaz chození ven
☐ odejmutí kapesného	☐ pomoc v domácnosti
☐ rodiče se mnou nemluví	☐ zákaz kroužků
☐ jiná možnost - uveď	

6. Za co tě rodiče nejčastěji trestají (označ pouze jednu možnost)

☐ známka ve škole	☐ poznámka ze školy
☐ neplnění povinností	☐ lhaní
☐ odmlouvání	☐ pozdní příchod
☐ jiné - uveď	

7. Kdo z rodičů tě trestá častěji

☐ matka	☐ otec
☐ oba stejně	☐ jiná možnost – uveď

8. Dostal/a jsi za poslední rok od rodičů výprask (facku, pohlavek,...)

☐ ano	☐ ne

9. Myslíš si, že forma trestu z otázky č. 8 (výprask) má vliv na změnu tvého chování

☐ ano	☐ ne

10. Které z možností patří mezi projevy psychického týrání (více možností)

☐ nadávky	☐ nikdo se mnou nemluví
☐ rány, kopance	☐ zesměšňování
☐ odloučení od kamarádů	☐ bodné rány (nůžkami)
☐ odhození, odmrštění dítěte	☐ ponižování
☐ neustálé srovnávání dítěte s úspěšnějším sourozencem	

11. Řešíš své problémy s rodiči

☐ ano	☐ ne
☐ jiná možnost – uveď	

12. Pokud v otázce č. 11 odpovíš ano, čeho se problémy nejčastěji týkají

13. Vyslechnou si rodiče tvoje názory

☐ ano	☐ ne
☐ jiná možnost – uveď	

14. Vědí rodiče alespoň ze 2/3, jak trávíš čas po vyučování

☐ ano	☐ ne
☐ jiná možnost – uveď	

15. Cítíš se doma v bezpečí, v klidu, v pohodě, těšíš se domů, jsi doma rád

☐ ano	☐ ne – zdůvodni
☐ jiná možnost - uveď	

16. Kdyby tobě nebo jinému dítěti bylo ubližováno, komu by ses svěřil/a (označ pouze jednu odpověď)

☐ rodičům	☐ učiteli
☐ kamarádům	☐ policii ČR
☐ lékaři	☐ lince důvěry
☐ sociální pracovníci	☐ nikomu
☐ jiná možnost – uveď	

17. Jakou známkou bys ohodnotil/a svoje rodiče vzhledem k tomu, jak se k tobě chovají za poslední rok

☐ 1 (výborný)	☐ 2 (chvalitebný)
☐ 3 (dobrý)	☐ 4 (dostatečný)
☐ 5 (nedostatečný)	

III. Prostor pro Vaše náměty a připomínky

Příloha č. 2

Dotazník „Násilí, tresty a rodina“

Tento anonymní dotazník je určen dětem staršího školního věku. Zjišťuje podvědomí dětí o pojmech fyzického a psychického násilí, zaměřuje se na možnosti trestů, důvody trestů a na vztah dítě a rodiče.

I. Identifikační údaje

1. Pohlaví ☐ chlapec ☒ dívka
2. Věk ☐ 12let ☐ 13let ☒ 14let ☐ 15let

II. Vlastní dotazník

3. Které z možností patří mezi projevy fyzického (tělesného) násilí (více možností)
☒ škrčení	☐ nadávky
☐ výhrůžky	☐ zákaz PC, televize
☒ vytrhávání vlasů jinou osobou	☐ ponižování
☐ výsměch	☒ popáleniny cigaretou
4. Jak tě doma rodiče nejčastěji trestají (označ pouze jednu možnost)
☒ hubováním	☐ výpraskem (facka)
☐ zákazem PC, televize	☐ zákazem chůze ven
☐ odejmutím kapesného	☐ pomocí v domácnosti
☐ rodiče se mnou nemluví	☐ zákazem kroužků
☐ jiná možnost - uveď	
5. Který z těchto trestů ti vadí nejvíce (označ pouze jednu možnost)
☒ hubování, křik	☐ výprask
☐ zákaz PC, televize	☐ zákaz chůze ven
☐ odejmutí kapesného	☐ pomoc v domácnosti
☐ rodiče se mnou nemluví („nechoď mi na oči“)	☐ zákaz kroužků
☐ jiná možnost - uveď	
6. Za co tě rodiče nejčastěji trestají (označ pouze jednu možnost)
-		
--	--
☐ známka ve škole	☐ poznámka ze školy
☐ neplnění povinností	☐ lhání
☒ odmítání	☐ pozdní příchod
☐ jiné - uveď	
7. Kdo z rodičů tě trestá častěji
-		
--	--
☐ matka	☐ otec
☒ oba stejně	☐ jiná možnost - uveď
8. Dostal/a jsi za poslední rok od rodičů výprask (facku, pohavek,...)
- ☐ ano ☒ ne
9. Myslíš si, že forma trestu z otázky č. 8 (výprask) má vliv na změnu tvého chování
- ☐ ano ☒ ne

10. Které z možností patří mezi projevy psychického týrání (více možností)
☒ nadávky	☒ nikdo se mnou nemluví
☐ rány, kopance	☒ zesměšňování
☒ odloučení od kamarádů	☐ bodné rány (nůžkami)
☐ odhození, odmrštění dítěte	☒ ponižování
☒ neustálé srovnávání dítěte s úspěšnějším sourozencem	

11. Řešíš své problémy s rodiči
- ☒ ano ☐ ne
- ☐ jiná možnost – uveď

12. Pokud v otázce č. 11 odpovíš ano, čeho se problémy nejčastěji týkají

žoly, kamčení

13. Vyslechnou si rodiče tvoje názory
- ☒ ano ☐ ne
- ☐ jiná možnost – uveď

14. Vědí rodiče alespoň ze 2/3, jak trávíš čas po vyučování
- ☒ ano ☐ ne
- ☐ jiná možnost – uveď

15. Cítíš se doma v bezpečí, v klidu, v pohodě, těšíš se domů, jsi doma rád
- ☒ ano ☐ ne – zdůvodni
- ☐ jiná možnost – uveď

16. Kdyby tobě nebo jinému dítěti bylo ubližováno, komu by ses svěřil/a (označ pouze jednu odpověď)
☒ rodičům	☐ učitel
☐ kamarádům	☐ policii ČR
☐ lékaři	☐ lince důvěry
☐ sociální pracovníci	☐ nikomu
☐ jiná možnost – uveď	

17. Jakou známkou bys ohodnotil/a svoje rodiče vzhledem k tomu, jak se k tobě chovají za poslední rok
☐ 1 (výborný)	☒ 2 (chvalitebný)
☐ 3 (dobrý)	☐ 4 (dostatečný)
☐ 5 (nedostatečný)	

III. Prostor pro Vaše náměty a připomínky